

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE I FOLKETINGSÅRET 1983-84

(135. ÅRGANG)

(2. SAMLING)

II

Sp. 1473-3008

S

J. H. SCHULTZ A/S
KØBENHAVN

1985

Ændringsforslaget uden for betænkningen af Lenger (VS) og Elisabeth Bruun Olesen (VS)

forkastedes, idet 5 stemte for, 129 imod.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes, idet 62 stemte for, 72 imod.

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 1 til titlen betragtedes som

bortfaldet efter forkastelsen af ændringsforslag nr. 2.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

7) Anden behandling af lovforslag nr. L 31:

Forslag til lov om ændring af lov om et hovedstadsråd.

(Fremsat 6/2 84. Første behandling 10/2 84. Betænkning 8/3 84).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslagets tekst
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

8) Forespørgsel nr. F 5:

Forespørgsel til forsvarsministeren:

»Kan ministeren oplyse, hvorledes et nej til atomvåben på dansk område i både freds-, krise- og krigstid kan forenes med Danmarks NATO-medlemskab og de forstærkningsaftaler, Danmark har indgået med sine allierede?«

Af Pelle Voigt (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 15/2 84. Fremme af forespørgslen vedtaget 21/2 84).

Begrundelse

Pelle Voigt (SF):

Den redegørelse, forespørgerne i dag har bedt forsvarsministeren komme med, er en videreførelse af den diskussion, vi havde her i folketinget den 11. november 1983 om Danmarks placering i NATOs atomstrategi. Under denne debat lykkedes det at få forsvarsministeren til klart og utvetydigt at erklære, at det var muligt for Danmark selv at afgøre, om man ville modtage atomvåben på dansk jord, og at det ikke var en forudsætning for modtagelse af allierede forstærkninger fra NATO, at disse forstærkninger kunne medbringe atomvåben.

På lignende vis udtalte forsvarsministeren sig i spørgetiden her i folketinget forrige onsdag.

Det viste sig også i debatten den 10. november 1983, at der er et flertal i dette folketting, der går ind for, at Norden skal gøres til en atomvåbenfri zone, og at det danske atomvåbenforbehold ikke længere blot skal gælde i fredstid, men også i krise- og krigstid; det fremgik under den pågældende debat af ordførerindlæggene fra SF og VS, fra socialdemokratiet og det radikale venstre. Derfor er det forespørgernes håb, at vi i dag får en redegørelse fra forsvarsministeren, hvoraf det fremgår, at det er muligt for Danmark at udvide sit atomforbehold på en sådan måde, og

[Pelle Voigt]

at vi derefter kan skride til i form af en dagsorden at vedtage en sådan udvidelse af atomforbeholdet her i folketinget.

Besvarelse

Forsvarsministeren (Engell):

Som bekendt havde vi her i folketinget sidste år, den 10. november 1983, en debat om NATOs strategi. Jeg skal derfor ikke fordybe mig i denne problematik, men NATOs formål og strategi må alligevel være det naturlige udgangspunkt for den forespørgsel, vi skal drøfte her i dag.

NATO er en defensiv alliance, der bygger på medlemmernes solidaritet, og solidariteten indebærer bl.a., at hvert medlemsland har ret til at forvente hjælp fra de øvrige i tilfælde af et angreb, og at hvert medlemsland til gengæld er forpligtet til at dele den med medlemskabet eventuelt forbundne risiko. Jeg tror, at disse to elementer er essensen i ethvert allianceforhold. Det er imidlertid denne solidaritet fra vore allierede, som vi baserer vores sikkerhed på, og det er også denne solidaritet, som vi selv skal leve op til.

Endnu en ting finder jeg det væsentligt at fremhæve, som jeg også gjorde det under debatten i november 1983, og det er, at der er en meget snæver sammenhæng mellem vort medlemskab af NATO, samarbejdet med vore allierede inden for det integrerede forsvar og de overordnede strategiske principper, der ligger til grund for styrkernes opbygning og de konkrete operationsplaner for forsvaret af NATOs område. Det er vigtigt at holde sig dette for øje i den følgende diskussion.

Det centrale i strategien er den krigsforebyggende virkning. Afskrækkelsen ligger i, at alliancen råder over en fleksibel og balanceret skala af reaktionsmuligheder, der er afpasset efter alle grader og typer af aggression og trussel herom. Disse reaktionsmuligheder skal være under fuld politisk kontrol, og hvis afskrækkelsen alligevel svigter, skal de bidrage til at genoprette denne og sikre NATO-områdets integritet. De er baseret på NATOs tre former for styrker: de konventionelle, de taktiske nukleare og de strategiske nukleare, og den ultimative afskrækkelse ligger fortsat i tilstedeværelsen af de strategiske styrker, dvs. den amerikanske atomparaply.

Som daværende forsvarsminister Victor Gram udtalte i 1965, er det således, at Danmarks forsvar i sidste instans afhænger af den vestlige atomafskrækkelsesstyrke. Det var da også den erkendelse, der bevirkede, at Danmark i 1966 tilsluttede sig NATOs atomplanlægningsgruppe, NPG, og gik ind som medlem heraf. Den adgang, Danmark herved har opnået til information om og deltagelse i drøftelser af den strategiske tænkning, er en væsentlig forudsætning for at kunne øve indflydelse på NATOs konkrete forsvarsplaner. Men den er også helt afgørende for vores muligheder for at kunne påvirke våbenkontrolforhandlingerne.

Det danske forbehold over for atomvåben på dansk jord og det forbehold, som står i centrum for dagens forespørgsel, har ikke i sin hidtidige udformning været uforeneligt med vor fulde deltagelse i alliancens strategiske planlægning. Som bekendt har alle regeringer siden 1957 og herunder også den nuværende tilkendegivet, at Danmark ikke ønsker at modtage atomvåben på sit territorium under de nuværende omstændigheder. Forbeholdet var ikke udtryk for mistillid til vores allierede, men begrundet i ønsket om at undlade foranstaltninger, som selv med urette kunne opfattes som provokation og dermed vanskeliggøre afspænding.

Jeg er af den opfattelse, at dette forbehold faktisk har bidraget til at holde spændingen på et forholdsvis lavt niveau i vort område.

Den danske og for den sags skyld også den norske holdning er blevet fuldt ud accepteret og respekteret af vores allierede.

Det, man i dag spørger mig om, er netop, hvorledes et nej til atomvåben på dansk område i både freds-, krise- og krigstid – altså en udvidelse af vort forbehold – kan forenes med Danmarks NATO-medlemskab og forstærkningsaftalerne.

Jeg vil gerne først henvise til, hvad jeg sagde i spørgetiden onsdag i sidste uge. Der tilkendegav jeg, at der ikke er hindringer af juridisk karakter for, at Danmark siger nej til atomvåben på sit territorium i krigs-, krise- og fredstid. Hverken vores underskrift på den nordatlantiske traktat eller senere aftaler eller vor deltagelse i fælles NATO-beslutninger beskærer Danmarks suveræne handelfrihed. Til gengæld er der ingen tvivl om, at et sådant skridt ville have indgribende politiske og praktiske konsekvenser.

[Forsvarsministeren]

Jeg tror, det vil være hensigtsmæssigt at behandle hver af de tre omhandlede situationer for sig.

Først det nuværende forbehold, hvorefter Danmark ikke under de nuværende omstændigheder ønsker at modtage atomvåben. Som det vil erindres, fik denne formulering på forslag af forhenværende udenrigsminister Kjeld Olesen i 1980 her i folketinget tilføjelsen »i fredstid«. Kjeld Olesen påpegede samtidig, at der måtte tilkomme en regering et minimum af handlefrihed til at bedømme, om der fortsat foreligger en fredssituation, eller om situationen er så anspændt, at den nærmere må sammenstilles med krigsforhold. Hvorledes en udvidelse af forbeholdet til utvetydigt og absolut at dække hele kriseperioden frem til et egentligt krigsudbrud ville påvirke vort samarbejde inden for det integrerede forsvar og i det hele taget vort forhold til NATO, er vanskeligt at vurdere, men der er næppe tvivl om, at det ville blive vurderet stærkt kritisk af de af vore alliancepartnere, som har placeret atomvåben på deres territorium, og muligvis blive fortolket som en yderligere dansk fraskrivelse af den fælles risikobyrd.

I den forbindelse er det af afgørende betydning, at folketinget er opmærksom på, at ethvert spørgsmål om ændring af den hidtidige danske holdning til atomvåben på dansk jord under alle omstændigheder vil kræve en regeringsbeslutning, der ikke kan træffes uden forelæggelse for dette ting.

Man kan også sige det på en anden måde, nemlig at situationen er i dag, at Danmark rent faktisk er atomvåbenfrit. En ændring i det forhold kan kun ske ved en folketingsbeslutning, hvad enten der er tale om fred, krise eller krig. Det er og forbliver derfor i tingets hænder, om en regeringsanmodning i en konkret situation skal imødekommes eller ej. Folketinget ligesom regeringen spiller sig altså ingen muligheder af hænde ved at vente. Man kan uden risiko bevare sin fulde dispositionsfrihed, indtil en nødsituation kræver en beslutning.

På den baggrund er det min opfattelse, at man ikke bør begrænse handlefriheden yderligere, og jeg tillader mig igen at henvise til de bemærkninger, som forhenværende udenrigsminister Kjeld Olesen fremsatte herom i 1980, og som regeringen finder fortsat bør have gyldighed.

Jeg skal herefter vende mig til den tredje situation, nemlig en eventuel dansk beslutning om på forhånd at sige nej til atomvåben på dansk jord under alle omstændigheder, dvs. også i krigstilfælde. Der ville i så fald foreligge en klar ændring af dansk sikkerhedspolitik. Det ville samtidig være et skridt i afgørende modstrid med NATOs strategi i dag, der som omtalt regner med muligheden af anvendelse af atomvåben i det fælles forsvaret af hele alliansens område.

Men uanset om resultatet måtte blive et afkald på alliansens taktiske og strategiske atomparaply eller ej, eller om alliancen fortsat kunne tilbyde denne beskyttelse, så synes konsekvensen af et ensidigt dansk skridt at måtte være, at Danmark næppe længere ville være i stand til at deltage i et integreret militært samarbejde i NATO. Det foreliggende samarbejde i enhedskommandoen mellem danske og tyske styrker ville næppe herefter være praktisk gennemførligt, og en omlægning af kommandostrukturen i NATOs nordregion måtte også ses som en nærliggende følge. Specielt for så vidt angår muligheden for modtagelsen af forstærkninger til forsvaret af dansk område måtte man forvente betydelige komplikationer ved et eventuelt samarbejde, idet allierede styrker herefter ikke kunne operere efter det samme strategiske koncept som andre steder i alliancen.

Jeg vil gerne understrege, at det vel næppe er muligt på forhånd i detaljer at forudsige resultatet af et så drastisk skridt, som vi her taler om. Det måtte jo i høj grad bero på vore alliancepartners konkrete reaktioner, og en intensiv konsultationsproces ville naturligvis blive en absolut nødvendighed.

Svaret på indholdet af forespørgslen må imidlertid være, at et så omfattende forbehold, som spørgerne har i tankerne, selv om det ikke juridisk ville være uforeneligt med medlemskab af alliancen, på afgørende måde ville komplicere, om ikke umuliggøre, det praktiske samarbejde inden for det integrerede allierede forsvar med den situation, som vi kender i dag.

Danmarks stilling i alliancen kunne på en vis måde komme til at minde om Frankrigs, efter at dette land afbrød sin deltagelse i det integrerede NATO-forsvar. Hvad følgerne for den nationale sikkerhed angår, er der derimod ikke megen lighed med Frankrig, der som bekendt råder over en selvstændig

[Forsvarsministeren]

atomstyrke og et stærkt konventionelt forsvar og i øvrigt i kraft af sin geografiske placering indtager en mindre udsat stilling end Danmark.

Jeg ser gerne en styrkelse af dansk forsvar, men en styrkelse, der ville være i stand til at kompensere for den svækkelse af vor sikkerhed, som en sådan ændring af vort allianceforhold ville betyde, er det jo svært at forestille sig.

Det er desuden vanskeligt at se, at et sådant ensidigt og enkeltstående skridt på nogen måde skulle mindske faren for en krig med atomvåben – man kan måske sige snare tværtimod. Ved at så tvivl om alliancesammenholdet og dermed måske også alliancens vilje til at modstå aggressioner kunne vi risikere at svække NATOs krigsforebyggende evne, altså selve målet og meningen med Den nordatlantiske Traktat, som jeg indledte med at omtale.

Afslutningsvis vil jeg godt anføre, at disse overvejelser ikke skal forstås således, at det er regeringens opfattelse, at NATOs strategi og vor placering i den er urørlig og fastlagt én gang for alle. Den må være åben for justeringer, men sådanne justeringer må drøftes i alliancen og vedtages i enighed. Jeg går ud fra, at det store flertal her i folketetinget, der stærkt støtter Danmarks medlemskab af NATO, er enig i dette sidste, og det er min opfattelse, at det er en holdning, der deles af alle ansvarlige politiske kredse i alliancen. Den strategi, som er NATOs principgrundlag for forsvar, skal fastholdes, indtil eventuelle justeringer er drøftet på demokratisk vis inden for alliancen og vedtaget enstemmigt.

Som bekendt er regeringen heller ikke afvisende over for realistiske bestræbelser for etablering af atomvåbenfri zoner, så vidt muligt under forudsætning af, at det sker som led i en større europæisk ordning. For så vidt angår en atomvåbenfri zone i Norden, må dens eventuelle oprettelse selvsagt også bero på en drøftelse, ikke blot i den nordiske kreds, men også med vores allierede, og nok især de lande, som i dag er udpeget til at yde os forstærkninger i en nødsituation.

Jeg skal dog på ny understrege, at vi bidrager hverken til at øge vores egen sikkerhed og tryghed eller til en fredeliggørelse af verden ved et pludseligt og ensidigt brud med vor hidtidige politik. En tilpasning til udviklingen af de sikkerhedspolitiske realite-

ter må ske koordineret med vores alliancepartnere.

Forhandling

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal, som jeg gjorde sidst, takke ministeren for en omfattende og i hvert fald på visse punkter, synes jeg, overordentlig interessant redegørelse, selv om jeg ikke ligesom sidst er i stand til at takke ministeren for, at han, som det ellers er skik i folketetinget, i forvejen har stillet sin redegørelse til rådighed for ordføreren. Det ville have været en stor hjælp at have præcist på tryk, hvad det egentlig var, ministeren sagde.

Hvis jeg ikke har misforstået ministerens redegørelse, så meddelte han rent faktisk, at det at sige nej til, at fraskrive sig muligheden for at få atomvåben indført i Danmark var et så drastisk skridt, at det var et spørgsmål, om det var foreneligt med Danmarks fortsatte deltagelse i NATOs integrerede militærarbejde. Det er et interessant synspunkt, som jeg godt vil bede ministeren om at uddybe nærmere.

For fredsbevægelsen i Danmark, for forespørgerne, er der den store forskel i forhold til den holdning, regeringen lægger frem, at vi – ligesom jeg tror et flertal i dette land – egentlig synes, at det, der er drastisk, ikke er at sige nej til atomvåben. Det, der er drastisk, er ideen om i en krise eller krigssituation rent faktisk at få atomvåben til landet.

Vi konstaterede ved debatten den 10. november 1983, ved de ordførertaler, der blev holdt i den anledning, at der er et flertal i folketetinget, hvis udtrykte opfattelse er, at man bør sige nej fra dansk side til atomvåben i både freds-, krise- og krigstid. Jeg har ikke indtryk af, at man i befolkningen eller i folketingsflertallet anser et sådant nej for ensbetydende med, at man så giver afkald på noget dyrebart, som man bør stå vagt om og passe på, men at friheden for atomvåben i sig selv er et gode, at det ikke er et afkald, at det ikke er et kors, man tager på sig, at sige nej til absolut sikkerhed for, at Danmark vil blive inddraget i en global krig med atomvåben, hvis en sådan skulle komme.

Vi har efterhånden mange gange i folketetinget diskuteret spørgsmålet om, hvorvidt allierede forstærkninger til Danmark kan tænkes at ville komme hertil, hvis de ikke

[Pelle Voigt]

har mulighed for at medbringe atomvåben. Ministeren har efterhånden flere gange fortalt os, at det kan man sagtens forestille sig kan ske. Folketingets bevægelsesfrihed er ikke indskrænket på dette punkt. Vi vil stadig kunne sige nej til atomvåben, selv om vi tilkalder forstærkninger.

På den anden side må det fremkalde stor bekymring, når ledende militærfolk i NATO-alliancen giver udtryk for det i og for sig forståelige og rimelige synspunkt ud fra deres tankegang, at det ikke vil være rimeligt for dem at sende allierede forstærkninger hertil, der måske skal stå over for en fjende med atomvåben, hvis de ikke selv har mulighed for i en sådan situation at medbringe atomvåben.

Jeg må sige, at jeg var noget rystet over, at ministeren forrige onsdag i spørgetiden i modsætning til tidligere forsvarsminister Søgaard, da vi drøftede spørgsmålet om flyforstærkningsaftalerne, ikke var i stand til eller ikke var villig til at forklare, hvilke fly der var tale om i de nye forstærkningsaftaler efter revisionen og efter udvidelsen af aftalerne. Ministeren var oven i købet ikke direkte adspurgt i folketinget, i stand til noget, som jeg havde anset for helt selvfølgeligt, nemlig at udelukke, at fly fra den amerikanske atomvåbenslagstyrke, Strategic Air Command, og atomvåbenbærende fly fra det amerikanske marinekorps i en krisituation kunne anvende danske flyvestationer. Ikke engang det var ministeren i stand til at give en forsikring om, og det synes jeg er dybt foruroligende, og jeg håber meget, at vi modtager den forsikring i løbet af meget kort tid.

Sagen er den, at man i praksis fra dansk side hele tiden op til den krig, som vi alle sammen håber ikke kommer, har holdt muligheden åben for og kalkuleret med muligheden for, at vi modtager fremmede forstærkninger med atomvåben. I en sådan situation vil vi komme under et meget, meget voldsomt pres i regeringen og i folketinget i den udstrækning, vi ikke forestiller os et krigsbillede eller et krigsscenario, hvor det simpelt hen er umuligt i praksis at tage folketinget med på råd.

Jeg har forstået, at også tidligere statsminister Anker Jørgensen har været inde på disse betragtninger i en tale, han holdt i Athen den 6. februar i år. Han sagde – og jeg citerer i egen oversættelse:

»Som jeg håber I alle ved, er de nordiske lande faktisk allerede en uformel atomvåbenfri zone. Ingen af de nordiske lande vil acceptere atomvåben på deres jord, men en formalisering gennem en traktat vil efter vor mening sikre, at vi ikke mere eller mindre bliver tvunget til at acceptere atomvåben i en krigssituation.«

Jeg mener, at den bekymring, som tidligere statsminister Anker Jørgensen i sin tale her gav udtryk for, er en meget berettiget bekymring, hvis man bare ved en lille smule om, hvordan konflikter udvikler sig, og især om, hvordan militære kredse forestiller sig at en konflikt, der leder frem til en krig, kan udvikle sig og eskalere. Derfor er det meget tilfredsstillende for os i SF, at dette er et stærkt argument, så vidt vi da har forstået det, fra socialdemokratiets side for at afvise muligheden for at modtage atomvåben på dansk jord.

Allerede i 1980 gennemførte deltagerne i det socialdemokratiske årsmøde en afstemning, hvorved det hidtidige atomforbehold, som havde været gældende i socialdemokratiets politik og dermed i officiel dansk udenrigspolitik, blev ændret ved, at 2 ord, nemlig »i fredstid«, udgik af det socialdemokratiske arbejdsprogram. Altså for 4 år siden besluttede det socialdemokratiske årsmøde, at man skulle arbejde for at sige nej til at modtage atomvåben på dansk jord.

I den debat, vi havde den 11. november 1983 i talrige avisartikler, er dette synspunkt blevet udbygget og bakket op, sat ind i en sammenhæng, som hedder en formalisering: oprettelsen af en atomvåbenfri zone i Norden som et selvstændigt initiativ fra de nordiske landes side, noget, som vi naturligvis hilser velkomment som et stort fremskridt. Det har ikke altid været socialdemokratiets politik at mene den slags ting. Men det, at socialdemokratiet nu mener sådan og altså har ment det i næsten 4 år, skaber en enestående mulighed – når man kender folketingets sammensætning og kender det radikale venstres klare holdning til disse spørgsmål – for en vedtagelse, der stemmer overens med det, som deltagerne i det socialdemokratiske årsmøde i 1980 vedtog.

Den mulighed vil vi naturligvis udnytte, og jeg skal derfor på vegne af socialistisk folkeparti og venstresocialisterne fremsætte følgende:

[Pelle Voigt]

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget vil arbejde for, at der ikke kommer atomvåben på dansk jord, gentager sin opfordring til regeringen om at arbejde aktivt for en atomvåbenfri zone i Norden og går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Også jeg vil takke forsvarsministeren for den redegørelse, han kom med. Jeg synes, det var meget interessant, at ministeren fastslog – hvad vi selvfølgelig vidste i forvejen, men det er jo altid godt at få det fremhævet her fra talerstolen af en ansvarlig minister – at der ikke er noget som helst juridisk i vejen for at etablere en kernevåbenfri eller atomvåbenfri zone i det nordiske område, gerne i en større europæisk sammenhæng.

Jeg synes også, at jeg straks vil sige, at socialdemokratiet naturligvis anerkender, at der ved etableringen af en sådan zone vil ske en ændring af NATOs atomstrategi i det nordiske område. Det ville være fuldstændig vanvittigt at hævde det modsatte.

Jeg synes, at der i ministerens udtalelser i hvert fald indirekte lå en accept af, at forstærkningsstyrker måtte komme til Danmark med ønske om at have a-våben med sig. Dette spørgsmål vil jeg gerne rette direkte til ministeren. Måske har jeg misforstået ministerens ord – jeg har heller ikke set noget manuskript til ministerens tale – og jeg vil gerne have, at ministeren retleder mig eller bekræfter det på dette område.

SFs forespørgsel til forsvarsministeren går på, hvorvidt et nej til atomvåben på dansk område i både freds-, krise- og krigstid kan forenes med Danmarks NATO-medlemskab og med forstærkningsaftalerne. Jeg vil øjeblikkeligt fastslå, at efter socialdemokratiets opfattelse kan disse ting godt kombineres, og som alle vil vide, har socialdemokratiet gennem lang tid hævdet lige nøjagtig dette. Vi har slået til lyd for oprettelsen af kernevåbenfri zoner, bl.a. i Norden, og hævdet, at der ikke eksisterer noget alternativ til dansk medlemskab af NATO. Til dem, der måtte

være skeptiske over for en sådan kombination, må jeg sige, at Frankrig i mange år har været med i det vestlige samarbejde uden at deltage i det militære og derfor heller ikke i det atomare. Grækenland har også i en periode indtaget en klar særstilling, og i dag gør Spanien det.

Socialdemokratiet fastholder altså denne tostrengede politik, og det gør vi også i vores nye arbejdsprogram, men det kan måske være godt at slå fast, at vi tænker os en sådan zone oprettet, når de nordiske lande er blevet enige, og når den derefter har været forhandlet med kernevåbenmagterne, først og fremmest de to supermagter, som vil blive anmodet om at udstede garantier for, at de ikke vil anvende kernevåben mod zonen. Der er således ikke, hvad enkelte, der ikke har holdt sig orienteret om planerne, har påstået, tale om, at f.eks. Danmark skulle indgå en isoleret aftale med Sovjet.

Zoneproblematikken er blevet stadig mere aktuell i takt med den absolut stedse voksende oprustning, hvor jeg minder om, at oprustningen aldrig nogen sinde i vor klodes historie har været mere omfattende end nu, og der er aldrig blevet brugt flere penge til våben, og det endda på et tidspunkt, hvor vigtige sæt nedrustningsforhandlinger er stoppet. Den forhenværende tyske forbundskansler, Helmut Schmidt, sagde forleden, at den eksisterende NATO-strategi i virkeligheden indebærer risiko for, at en konventionel Øst-Vest-konflikt på få dage vil føre til brug af atomvåben og dermed til kernevåbenødelæggelser af hele Centraleuropa.

Hvis man ikke vidste i forvejen, at NATO efter alt at dømme ganske som Warszawa-pagten planlægger indsættelse af taktiske kernevåben og kemiske våben straks fra en krigs udbrud, kunne man læse det helt officielt i Weekendavisen for ganske kort tid siden med fremtrædende danske officerer som kilder. Der er faktisk ikke noget som helst at være i tvivl om.

USAs kernevåbenarsenaler står foran en udvidelse, der er den største i 20 år, og en amerikansk ekspert har skrevet i Information, at de amerikanske udgifter til a-våben nu stiger med 23 pct. Det er ærlig talt derfor ikke så mærkeligt, at den forhenværende amerikanske forsvarsminister McNamara siger til europæerne, at vi skal smide a-våbenene ud. Han mener, det kan gøres ved at

[Lasse Budtz]

ofre mere på de konventionelle våben, og det er en ofte luftet teori, men der er noget uhyggeligt ved, at vi skal diskutere en nedskæring af a-våbnene, deres antal og deres anvendelse ud fra teorier om, at vi kan acceptere en konventionel krig. Det er i virkeligheden hovedløst – samtidig med, at vi følger debatter, hvor fremtrædende generaler taler om raffinering og modernisering af konventionelle våben.

Der er ingen som helst grund til at tro, at Sovjet ikke har planer, der er akkurat lige så omfattende som USAs, og den voksende følelse i Europa af, at der må gøres noget, og at vi selv må gøre noget, er derfor ikke mærkelig. Noget af det, vi kan gøre, er at arbejde med spørgsmålet om en kernevåbenfri zone eller kernevåbenfrie zoner, gerne i Norden og gerne i forbindelse med en europæisk korridor. Det er jo det væsentligste lige for øjeblikket og især i denne debat.

Det synes interessant nok også vor konservative statsminister at have forstået, for ifølge Berlingske Tidende sagde statsministeren på et møde forleden, at ægte atomvåbenfri zoner skal garanteres af USA og Sovjetunionen. Det er nøjagtig hvad socialdemokratiet har efterlyst hele tiden. At russerne er rede til at forhandle, er der flere tegn på, og de sidste udtalelser fra sovjetisk side herom kan interessant nok læses i det sidste nummer af Ny Politik.

Man kan angribe disse problemer fra mange forskellige sider og i mange forskellige sammenhænge, og det tør nok antydes, at det også bliver gjort. Vi mener, det er vigtigt, at vi alle går alvorligt op i disse problemer, og i socialdemokratiet har det som bekendt i stigende grad været tilfældet, men vi vil gerne se problemerne i deres sammenhæng, fordi disse atomvåbenspørgsmål i højeste grad indbyrdes er bundet sammen. Jeg tænker på problemerne i forbindelse med genoptagelsen af forhandlingerne om de europæiske mellemdistanceraketter, om en eventuel fastfrysning, om førstegangsanvendelse, om en mulig kombination af drøftelser om de europæiske og de langtrækkende raketter og f.eks. også spørgsmålet om et internationalt forbud mod enhver form for prøvesprængninger.

Vi vil med andre ord gerne diskutere alle disse problemer i deres sammenhæng, og vi har derfor i går indleveret følgende forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om mulighederne for at få genoptaget forhandlingerne om de europæiske mellemdistanceraketter og om regeringens undersøgelse af mulighederne for at få oprettet en atomvåbenfri zone i Norden?«

Det er faktisk ikke for blot at fremkalde en ny debat, vi har gjort dette. Tanken var nøjagtig den modsatte: vi tænker os en debat om de mange sammenhængende kernevåbenproblemer, der kan munde ud i vedtagelsen af en dagsorden, hvori det danske folketingsflertals holdning til denne række af spørgsmål så at sige beskrives.

Vi mener derfor, at vi i dag godt kan nøjes med at konstatere, hvad vi tidligere et par gange har fastslået her i tinget, nemlig at der er et flertal af tilhængere af tanken om oprettelsen af en atomvåbenfri zone. Jeg vil godt tilføje, at vi er os bevidst, at det ikke er nogen let plan at gennemføre. Jeg vil også godt sige, at vi erkender, at det vil tage tid, men det skal ikke hindre os i at prøve, for målet må selvfølgelig være, at Danmark forbliver kernevåbenfrit under alle omstændigheder. Vi har jo været atomvåbenfri indtil denne dato, og det skulle vi gerne blive ved med.

I tråd hermed skal jeg derfor fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget bekræfter sin positive holdning til oprettelse af en atomvåbenfri zone i Norden, går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår også i forhandlingerne.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg håber og vil meget gerne tro, at jeg skal opfatte hr. Lasse Budtz' indlæg og formuleringerne i dette som et brud med en trist periode, hvor regeringen er blevet, jeg vil sige jaget rundt eller chikaneret på udenrigspolitikens område, og overgang til en periode, hvor socialdemokratiet ikke kommer med overraskelsesangreb af nukleart tilsnit mod regeringen, men indbyrdes til en fornuftig drøftelse af konsekvensen af de ændringer, der hele tiden sker omkring os. Hvis jeg har

[Ole Bernt Henriksen]

ret i den antagelse, og hr. Lasse Budtz kunne måske bekræfte det, ville det få den lykkelige virkning, at vi atter fik sat autoritet bag dansk udenrigspolitik, hvad vi kun har, hvis vi er enige om den.

Jeg skal takke forsvarsministeren for hans svar og hæfte mig ved et enkelt punkt i hans svar, nemlig dér, hvor udenrigsministeren siger, at det foreliggende samarbejde i enhedskommandoen mellem danske og tyske styrker næppe herefter ville være praktisk gennemførligt, og at en omlægning af kommandostrukturen i NATOs nordregion måtte ses som en nærliggende følge. I det hele måtte man forudse væsentlige ændringer i de forsvarsplaner, der berører dansk område eller omfatter danske styrker, herunder altså forstærkningsplanerne.

Jeg vil til forsvarsministerens bemærkning gerne knytte den kommentar, at hvad der end sker – det vil jeg også gerne have hr. Lasse Budtz' kommentar til, for jeg tror, det er væsentligt, at vi opfanger dette med at tale sammen – er det væsentligt, at vi ikke gør noget, der forrykker den lykkelige politiske og militære stabilitet, vi har haft i NATOs nordregion, siden vi fik BALTAP. Jeg tror, at det er meget væsentligt, at denne stabilitet, som også har betydning for vort forhold til de østeuropæiske lande, bevares.

Medens jeg har en del at sige både til hr. Lasse Budtz og til forsvarsministerens svar, har jeg ikke så forfærdelig meget at sige til SF. Sådan som spørgsmålet er stillet, må det forekomme mig forholdsvis meningsløst. Forholdet er det, at NATO – ikke siden 1956, men i virkeligheden siden 1949 – har affundet sig med, at der ikke var atomvåben på dansk grund. NATO volder således ingen problemer i den sammenhæng.

Hvad angår forstærkningerne, tror jeg nok, at man skal være opmærksom på, at forudsætningen for, at man fik forstærkningsideen, og at vi stadig væk har den, var den, at Danmark i en eskalerende konflikt, hvor russerne satte stærkere styrker ind mod dansk område, skulle kunne vente længst muligt med at gribe til brug af kernevåben, i hvert fald længere, end hvis Danmark alene skulle møde en knusende fjendtlig overmagt. Meningen med forstærkningerne var at gøre den såkaldte atomtærskel højere, og her kunne vi vel gå helt op til den tredje fase i den beskyttelse, NATO giver Danmark, nemlig

den gensidige udløsning af strategiske våben. Jeg tror, det er en nyttig ting at erindre denne funktion af forstærkningerne. Om forstærkningerne medbringer kernevåben, kan forekomme mig mindre væsentligt. Jeg tror, at afskrækkelsen bliver størst, hvis de kan det, og hvis de gør det, og så har Danmark jo også hånd i hanke med udviklingen i en eskalerende konflikt, og det er noget, jeg i hvert fald vil lægge megen vægt på.

Jeg har som sagt ikke mange bemærkninger til SF, men jeg vil sige, at det nok ikke er afgørende, om de pågældende våben befinder sig på dansk grund i krigs- eller fredstid, for de kan jo befinde sig andre steder, og fjenden ved, hvor de befinder sig. Det, der er afgørende, er at forhindre en eskalerende konflikt, og hvis der kommer en eskalerende konflikt, drejer det sig om at bringe den under kontrol.

Jeg har med disse bemærkninger villet prøve at afdramatisere debatten lidt. Vi skriver i dag den 15. marts. Det er jo årsdagen for Cæsars død, og så kan vi sige: den 15. marts, idus martii, er kommet, men den er ikke gået endnu. Jeg har dog en fornemmelse af, at den nok går ganske fredeligt hen.

Mette Madsen (V):

Hvad er min ret, og hvad er min pligt? Sådan spørges der jo i mange sammenhænge, men vi er nok for sjældent interesserede i, hvilke forpligtelser vi har i forbindelse med de rettigheder, vi som regel er meget velorienterede om og også som regel tager for givet.

Vi er i Danmark så heldige at have ret til at forvente hjælp fra vore venner i NATO i tilfælde af et angreb, men en sådan solidaritet indebærer, at vi til gengæld har en forpligtelse til at hjælpe vennerne i en lignende situation, og det er nok også noget af det, vi overser i den daglige debat. Ministeren har lige mindet os om det, og det takker vi for, og vi takker også for redegørelsen i det hele taget, for den understreger mange andre ting, som vi også udelader eller glemmer i debatten. F.eks. synes jeg, det er meget vigtigt, at ministeren understregede betydningen af medlemskabet af NPG, for det giver os jo oplysninger om og indflydelse på alle atomforhandlinger, bl.a. INF-forhandlingerne.

[Mette Madsen]

Det ville være en ulykke, hvis vi ikke mere kunne sidde med dér.

Jeg synes også, det var godt, at vi blev mindet om, at Danmark er atomvåbenfrit, og at en ændring af dette kun kan ske ved en folketingsbeslutning. Vi finder i denne forbindelse, at det er vigtigt at minde om, hvad daværende udenrigsminister Kjeld Olesen sagde i 1980 – det var ministeren også inde på – om nødvendigheden af en regerings handlefrihed til at bedømme, hvor i en bestemt situation man befinder sig i det forløb, der er mellem de to yderpunkter, der hedder fred og krig, altså den såkaldte kriseperiode. Jeg vil gerne sige helt klart, at med en udvidelse af det danske forbehold til at dække hele kriseperioden vil vi miste et element i krisestyringen, nemlig det politiske signal, der kunne ligge i en dansk beslutning om at modtage atomvåben. Dette ville kunne ses som en svækkelse af den generelle afskrækkelse, der er selve ideen i NATOs strategi.

Efter vor opfattelse ville et sådant nyt forbehold demonstrere for hele verden, at alliancen har et svagt led, oven i købet på et strategisk overordentlig vigtigt sted. Det ville være betænkeligt indtil det letsindige at udsætte Danmark for en sådan risiko.

Til postulatet om, at det skulle mindske faren for en krig med atomvåben, må vi sige: tværtimod.

Nu er dette jo en forespørgsel til regeringen, og jeg synes, at forsvarsministeren har besvaret den logisk og klart, men en forespørgsel kan jo også kalde på spørgsmål fra andre end forespørgerne. Jeg vil gerne spørge socialdemokratiet, om man ved at vikle sig ind i arrangementer omkring atomvåbenfri zoner mener, at det ville give Danmark en bedre sikkerhedspolitisk stilling. Det er jo sådan, at atomvåbenfrie zoner kun er zoner, og enten det er en dansk zone, en nordisk zone eller en større europæisk zone, vil der altid være noget uden for disse zoner, vi ikke får indflydelse på. Jeg vil tvivle på, at vi kan få den garanti, hr. Lasse Budtz tror på, fra supermagterne om, at de under ingen omstændigheder vil bruge atomvåben, hvis vi etablerer en sådan zone.

Jeg vil også gerne spørge forespørgerne, om denne vældige kampagne mod atomvåben er udtryk for, at SF har fået en anden opfattelse af det konventionelle forsvars betydning for forsvaret af de frie, demokratiske

samfund i Vesten. Det ville være overordentlig interessant at få svar på det.

Jeg vil også spørge, hvad SF egentlig vil opnå, hvad SF egentlig er ude på med disse gentagne angreb på Danmarks sikkerhedspolitik. Stiler man mod at undergrave den brede NATO-tilslutning i befolkningen, eller er det simpelt hen oplagte forsøg på at påvirke socialdemokratiets sikkerhedspolitiske holdning i retning af at trække Danmark længere væk fra NATO? I så fald vil jeg gerne udtrykke venstres tillid til, at socialdemokratiet meget snart vil sætte grænsen for, hvor langt dette gamle NATO-parti lader sig skubbe af SF.

Thoft (SF):

Denne regerings sikkerhedspolitik er på kollisionskurs ikke bare med befolkningsflertallet, men også med folketingets flertal. Forstærkningsaftalerne, som blev indgået allerede i 1976 – i øvrigt uden om folketinget og i øvrigt også uden om grundlovens paragraf om suverænitetssafgivelse – har ikke flertal i befolkningen, og det samme gælder NATOs atomvåbenpolitik. Det er den danske politik, at vi ikke skal have atomvåben i fredstid, dvs. under de nuværende omstændigheder, men dette er ikke udtryk for flertallets holdning i denne sag, hvis hr. Lasse Budtz' ord her står til troende. Hr. Lasse Budtz sagde, at vi skal se tingene i sammenhæng, men at målet må være, at Danmark må forblive atomvåbenfrit under alle omstændigheder. Det bør vi så se at få konstateret.

Den 10. november 1983 sagde hr. Lasse Budtz, den socialdemokratiske ordfører – folketingets forhandlinger 1983-84 (1. samling), sp. 1601:

»Vi har tidligere sagt, at vi ikke vil acceptere kernevåben under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid. Det er for at undgå, at vi i uforudsigelige kommende situationer skulle modtage dem i krise- eller i krigstid, vi nu siger« – og det er altså socialdemokratiet, som siger det – »at vi vil arbejde for, at vi ikke får kernevåben på dansk jord under nogen omstændigheder, ved at medvirke til etableringen af en nordisk zone.«

Dermed ligger det også klart, at der i folketinget ikke er flertal for den nuværende regerings politik, der jo ikke afviser atomvå-

[Thoft]

ben i krise eller krig, hvilket bør konstateres som et resultat af denne debat.

Forsvarsministeren siger i sin indledning, at vi ikke kan sige nej til atomvåben, for så får vi forskellige strategiske koncepter i NATO. Men sådanne forskellige strategiske koncepter har vi allerede; det har vi fået konstateret i den uge, der er gået, idet man i Vesttyskland og USA har lavet en aftale om Airland Battle-strategien, som jo ikke – det siger forsvarsministeren i hvert fald – er den strategi, som gælder for det nordiske område.

Jeg er lidt skuffet over, at socialdemokraterne her i dag kan konstatere, at vi ikke skal have atomvåben i Danmark under nogen omstændigheder, og samtidig ikke er i stand til at stemme for den af SF foreslåede dagsorden. Den var ærlig talt ikke særlig stram, men yderst vattet efter min opfattelse.

Fru Mette Madsen var angst for at miste et vigtigt element i krisestyringen. Ja men, fru Mette Madsen, man krisestyrer ikke noget som helst med atomvåben. Atomvåben er og forbliver en forbrydelse mod menneskeheden; klarere kan det vist ikke siges.

Efter offentliggørelsen af forstærkningsaftalen, som autoriserer – og det er aftalens udtryk – USA til at benytte en række danske lufthavne i krise og krig, har forsvarsministeren haft travlt med at forsikre folketingsmedlemmerne, at autoriseringen ikke betyder autorisere, og at regeringens skam har forklaret det til NATO-partnerne. Problemet er bare, at når vi spørger, hvor, hvordan og under hvilken form, får vi at vide, at det er klassificeret.

Tillid er godt, men kontrol er bedre! Men folketingsmedlemmerne har ikke nogen kontrol med forsvarspolitikken. Det skyldes, at end ikke folketingsmedlemmernes forsvarsudvalg er i stand til at hale de væsentligste oplysninger ud af forsvarsministeren. Jeg vil gerne sige til ministeren, at han ikke bør drive forsvarspolitik, som man dyrker champignoner. Champignoner gror som bekendt bedst i mørke og har godt af en spand skidt en gang imellem, men det er ikke den måde, man dyrker forsvarspolitik på.

Hvilken kontrol har så folketingsmedlemmerne med forstærkningsaftalerne? Efter min opfattelse har folketingsmedlemmerne ingen kontrol – heller ikke kontrol med hensyn til, at de fremmede tropper ikke møder op med netop de våben, som passer dem, og uden at spørge den danske regering, endsige folketingsmedlemmerne. Folketinget vil, hvis nogen af os ellers skulle gå hen og over-

leve, efter krigen få forelagt beslutningen om at tilkalde forstærkningerne efterfølgende, og når forsvarsministeren her i folketingsmedlemmerne giver udtryk for en anden procedure, er det ikke udtryk for virkeligheden. Forsvarsministeren vildleder ikke folketingsmedlemmerne, for dette folketingsmedlemmer ved godt, hvordan virkeligheden er, men han vildleder offentligheden.

Når musen, dvs. Danmark i dette lille billede, og elefanten, USA, samarbejder, vil samarbejdet naturnødvendigt ske på elefantens betingelser. Det vil være den amerikanske præsident, der beslutter, om de amerikanske styrker skal medføre atomvåben eller ej, og sådan som den amerikanske strategi er for tiden, er der ingen, der tror, at de ikke vil medføre atomvåben. Det skulle da lige være særlig naive eksemplarer af den menneskelige race, og sådanne kan jo også findes herinde, det vil jeg ikke afvise.

Jeg synes, det er bekymrende, at regeringen ikke forsøger at lukke nogle af de mange huller, der er i den danske atompolitik. Når vi gang på gang, når amerikanske skibe lander i danske havne, spørger om, hvordan regeringen har sikret sig, at disse skibe ikke medfører atomvåben, siger regeringen: ja men vores allierede kender skam vores standpunkt. Men kan vi nu være sikre på, at vores allierede kender vores standpunkt? Vi kan i hvert fald være sikre på, at vores atompolitik er hullet som en si. Det ved vi fra den byge af spørgsmål og den række af debatter, der har været om forsvarspolitikken i denne sal inden for de sidste 2 år. Vi ved, at officerer fra alle tre værn uddannes i, som det hedder, »Procedure for anmodning om og tildeling af atomvåben og de hermed forbundne sikkerhedsprocedurer«. Vi ved, at officerer fra alle tre værn uddannes i den beslutningsproces, der skal til for at tilkalde atomvåben. Vi ved, at vi har en lang række våbentyper, som kan udrustes med atomvåben, og vi ved, at officererne lærer, hvorledes atomvåben skal bruges for at skabe bestemte typer af skader.

Vi deltager som bekendt i NATOs atomplanlægningsgruppe, og vi har atomvåbenlagre liggende i Slesvig-Holsten, som er så overdimensionerede, at man uvilkårligt kommer på den tanke, at det er, fordi sprænghovederne skal bruges nord for grænsen. Syd for grænsen får man i hvert fald ikke brug for mængder af den størrelse.

[Thoft]

Vi ved også, at Danmark og Slesvig-Holsten på grund af enhedskommandoen i forsvarsplanlægningen er ét område, og vi ved, at de danske jenser skal stilles op nede langs Elben i en krisesituation. De skal altså kæmpe i et område, hvor der befinder sig tusinder af sprænghoveder. Så må man sandelig huske, at de skal lade dem stå ved Kruså-grænsen, hvis de skulle finde på at trække sig nordpå.

Vi ved, at de forstærkningstropper, som skal komme os til hjælp, er udrustet med atomvåben som standardudrustning, og vi ved, at i alle de stabsøvelser, man har holdt i de sidste 20 år, har man simuleret brugen af atomvåben over dansk område fra allierede styrker. Og vi har forsvarskommandoens udsagn for, at man i disse øvelser rekvirerer atomvåben, som en svejser rekvirerer iltfasker – det var et direkte citat, som det så smagfuldt hed i en udtalelse sidste år.

Når folketingets forsvarsudvalg på dette område forsøger at få oplysninger halet ud af ministeren, sådan som vi f.eks. forsøgte det i forbindelse med den seneste NATO-stabsøvelse, HILEX, får vi at vide, at oplysningerne er klassificerede. Vi spurgte, om der i øvelsen blev tilkaldt forstærkninger. Vi spurgte, hvad for en myndighed der i øvelsen forudsattes at tage beslutningen, og vi spurgte, om der i øvelsen blev simuleret atomvåben. Men disse ting kan folketetinget ikke få svar på. Når vi spørger om de kortsluttede beslutningsprocesser, man arbejder med i NATO, svarer ministeren bare, at det foreligger der intet om. Og sådan kan vi blive ved. Ministeren vildleder efter min bedste opfattelse folketetinget og befolkningen, når han fastholder, at der ikke er tale om, at atomvåben kan komme til Danmark, medmindre regering og folketeting inddrages. Regering og folketeting inddrages formentlig ikke. Det er formentlig regeringens sikkerhedsudvalg, som inddrages, dvs. 4 eller 5 ministre.

Forstærkningsaftalen skal ses i dette lys, og det skal også de forfatningsretlige problemer i forbindelse med overførelsen af COMBALTAP til NATO-kommando, for når det er sket i en krise, vil politikerne i realiteten være koblet helt ud af beslutningsprocessen, som derefter ligger i militære hænder, og dér ligger den dårligt.

Det første skridt, det første svar på den alarmerende udvikling, som er i gang, bør

være, at folketetinget siger klart nej til atomvåben i krise-, krigs- og fredstid. Der er intet – jeg gentager: der er intet – i NATO-traktaten, som forhindrer dette, og det naturlige følgeskridt er selvfølgelig, at vi siger helt nej til forstærkningerne, for kun på den måde kan vi sikre, at vores forbud mod atomvåben faktisk også overholdes.

Stinus (RV):

Da et flertal i folketetinget den 10. november 1983 vedtog en dagsorden, som fastslog, at Danmark skal forblive atomvåbenfrit gennem etablering af en nordisk atomvåbenfrie zone, og samtidig bekræftede Danmarks tilhørsforhold til NATO, må dagens forespørgsel til forsvarsministeren siges at være særdeles relevant og alt andet end meningsløs, som hr. Ole Bernt Henriksen finder den.

Da det radikale venstre udgjorde en del af dette flertal, har vi naturligvis været særlig interesserede i forsvarsministerens svar.

Forsvarsministeren har i dag, som han allerede gjorde det i spørgetiden i sidste uge, udtalt, at der ikke er nogen juridiske hindringer for, at Danmark suverænt kan afgøre, at vi ikke vil have atomvåben. Dette svar overrasker os ikke, for naturligvis er der ingen tvivl om, at Danmark inden for NATO juridisk set bevarer sin fulde suverænitet. Men spørgsmålet rækker langt ud over det juridiske og indeholder i virkeligheden en række spørgsmål vedrørende forholdet til vore allierede inden for NATO. Forsvarsministeren gør ganske rigtigt opmærksom på, at det danske standpunkt med hensyn til atomvåben på dansk jord har været kendt af vore allierede siden 1957 og er blevet respekteret af dem.

For historiens skyld og for at understrege den ubrudte linje i det radikale venstres atomvåbenpolitik skal det fastslås, at denne grundlæggende beslutning i dansk atomvåbenpolitik: ingen atomvåben på dansk jord, blev truffet på radikal foranledning, da socialdemokratiet, retsforbundet og det radikale venstre i 1957 blev enige om trekantregeringen. Ellers havde det radikale venstre ikke været at finde i den regering. I 1963 fastslog statsminister Jens Otto Krag så, at forbeholdet også gjaldt en eventuel oplagring af atomvåben i NATO-depoter i Danmark og i

[Stinus]

forbindelse med allierede skibes ophold i dansk territorialfarvand.

Der er formentlig ikke nogen tvivl om, hvad der er Danmarks fastslåede atomvåbenpolitik i fredstid. For det radikale venstre er der heller ingen tvivl om, at dette også skal være Danmarks atomvåbenpolitik både i krise- og i krigstid, og at vi ønsker dette fastslået gennem etablering af en nordisk atomvåbenfri zone.

Det ny, som er kommet ind i billedet siden 1957, er de såkaldte forstærkningsaftaler. Det afgørende for os er, om disse forstærkningsaftaler stiller sig hindrende i vejen for en fortsættelse af Danmarks hidtidige atomvåbenpolitik, eller sagt på en anden måde: kan Danmark i fuld overensstemmelse med forstærkningsaftalerne – og ikke blot juridisk, men også reelt – afgøre, at vi ikke ønsker atomvåben på dansk jord?

Forsvarsministeren har i dag udtalt, at dette ville få indgribende politiske og praktiske konsekvenser for NATO-samarbejdet og ville blive vurderet kritisk af vore partnere. Han udtalte videre, at en sådan politik ville være i klar modstrid med NATOs strategi, som bygger på atomforsvar af hele NATO-området, altså inklusive Danmark, og at det ville skabe komplikationer med hensyn til forstærkninger. Det er i høj grad spørgsmål, som vi ønsker nærmere belyst.

Et væsentligt spørgsmål er vort særlige forhold til en af vore NATO-allierede, nemlig Forbundsrepublikken Tyskland, som vi i militær henseende er meget nært forbundet med gennem samarbejde i enhedskommandoen, og som vi i øvrigt også geografisk ville have svært ved at adskille os fra. Hvad betyder denne geografiske sammenhæng og dette samarbejde i de to lande, herunder atomvåbenpolitikken? Og hvad er det fælles strategiske grundlag for de militære styrker i de to lande, henholdsvis med og uden atomvåben? Forsvarsministeren har i dag sagt, at samarbejde i enhedskommandoen næppe ville være praktisk gennemførligt. Hvad ligger der i det?

Vi ved, at i NATOs planlægning, hvad enten det sker i enhedskommandoen eller i højere instansers regie, indgår muligheden af anvendelse af atomvåben i Danmark i en krigssituation. Som forsvarsministeren sagde i debatten den 10. november 1983 – Folketingstidende 1983-84 (1. samling), sp. 1630:

»Dansk atomvåbenpolitik er og har hele tiden været en integreret del af den samlede NATO-strategi, men med det specielle forbehold, for så vidt angår stationering i fredstid, og som er fuldt accepteret.«

Men hvad forestiller vore NATO-allierede sig med hensyn til dansk område? Hvad er planerne for atomvåben på og fra dansk område i en krigssituation og i en krigssituation? De planer, som nu er blevet kendt under titlen »Airland Battle-2000«, aktualiserer behovet for at drøfte dette og behovet for et klart svar.

Vi ved, at de tyske styrker i Slesvig-Holsten, som indgår i enhedskommandoen, er udrustet med materiel, der umiddelbart kan anvende atomammunition, og at de har modtaget den fornødne træning i dens brug. Vi ved, at der i det danske forsvar indgår en del våbensystemer, der kan anvendes med såvel konventionel ammunition som atomammunition. Det gælder i hvert fald de taktiske kampfly og de selvkörende haubitsere. Vi formoder og frygter, at det i forstærkningsplanerne indgår, at udenlandske tropper, der bliver tilkaldt i en krise- eller krigssituation, vil medføre atomvåben. Derfor ved vi også, at jo flere forstærkningsaftaler der indgås, desto vanskeligere vil det blive at få traktatfæstet Norden som atomvåbenfri zone.

Vi ved, at det er den til enhver tid siddende regering, som i en given situation vil have det i sin magt at tolke og eventuelt ændre denne atomvåbenpolitik, under ansvar over for folketingset naturligvis. Men det ansvar vil en regering kunne tage med sindsro, for når atomvåbnene først er sluppet løs, vil der ikke være noget folketingset at stå til ansvar over for. Ansvar er derfor her og nu.

Det radikale venstre har aldrig sagt ja til NATOs atomvåbenstrategi og kan af samme grund ikke gå ind for Danmarks deltagelse i NATOs nukleare planlægningsgruppe. Vi forstår det synspunkt, som er fremført af forskellige forsvarsministre, at vi gennem deltagelse i den nukleare planlægningsgruppe kommer i besiddelse af nogle informationer, som kan være nyttige. Men vi må spørge: hvem er det, der får disse informationer? Er det folketingset? Informationer er i øvrigt ikke nok. Har vi også gennem deltagelse i den nukleare planlægningsgruppe indflydelse på NATOs atomstrategi? Næppe. Og uanset denne manglende indflydelse – som folketin-

[Stinus]

get i hvert fald ikke har indflydelse på og end ikke registrerer – påtager vi os gennem medlemskab af gruppen et medansvar for NATOs atomstrategi. Det ønsker det radikale venstre ikke. Så skal der i hvert fald påvirkes i en helt anden retning. Som tingene er i øjeblikket, ville vi altså ikke som fru Mette Madsen betragte det som en ulykke ikke at være med i atomplanlægningsgruppen.

Vi ønsker at fastholde et nej til atomvåben på dansk område, og vi ønsker, at NATOs strategi, inkl. forstærkningspolitikken og inkl. det dansk-tyske samarbejde i enhedskommandoen, fastlægges sådan, at dette ønske fuldt ud respekteres. Vi ønsker, at forsvarsministeren her i dag skal bekræfte uden forbehold, at et nej til atomvåben på dansk område i både freds-, krise- og krigstid kan forenes med Danmarks NATO-medlemskab og med de forstærkningsaftaler, Danmark har indgået med sine allierede både juridisk og reelt.

På baggrund af det, jeg her har sagt, vil det radikale venstre kunne stemme for det af hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtsen fremsatte dagsordensforslag, som langt klarere end det socialdemokratiske forslag udtrykker det, det radikale venstre ønsker at få fastslået med hensyn til, at der ikke kommer atomvåben på dansk jord.

Nør Christensen (CD):

Norden som atomvåbenfri zone har været et yndet slagord i den sikkerhedspolitiske debat gennem de seneste år. Såvel de såkaldte fredsbevægelser som nogle politiske partier har gjort dette emne til et kardinalpunkt i deres politik. Hvad man egentlig lægger i udtrykket, er imidlertid mere usikkert. Omfatter den atomvåbenfri zone eksempelvis Kolahalvøen? Omfatter den sovjetiske atombevåbnede u-både, der færdes i og omkring den svenske skærgård, eller som sejler igennem danske farvande? Omfatter zonen de raketter i Sovjet, der er rettet mod Norden? Vi får sjældent et forsøg på et svar herpå.

Det negative sikkerhedspolitiske flertal i folketinget pålagde tidligere regeringen at arbejde for en atomvåbenfri zone i Norden. Det var og er et led i den salampolitik, som bl.a. socialdemokratiet har været med til at gennemføre, siden det kom i opposition for snart 2 år siden. Forespørgslen i dag kan me-

get let opfattes som et led i denne linje, der gør Danmark til et mindre og mindre troværdigt medlem af NATO.

For CD er Danmarks medlemskab af NATO en hjørnesten i vores udenrigspolitik. Danmark har valgt side i verdenspolitikken. Vi ved, at de frihedsrettigheder og den styreform, vi finder rigtige, fremmes gennem et NATO-medlemskab. Vi ved, at vor geografiske placering gør, at vi ikke kan stå udenfor. Danmark må engagere sig.

Når man så vælger et medlemskab af en organisation som NATO, er man også nødt til at leve op til de forpligtelser, der stilles til én. Danmark kan ikke bare køre på frihjul. Derfor er Danmark med i den samlede NATO-strategi. Danmark skal ikke være NATOs svage led, hellere det modsatte. Hvis vi er det svage led, kan vi volde betydelig skade for vore venner i de øvrige NATO-lande, hvad vi ikke ønsker.

Vi vil derfor komme med en advarsel mod, at debatten i dag sår nogen som helst tvivl om Danmarks placering. En advarsel mod, at nogen skulle lade sig friste til at løsrive Danmark fra NATOs generelle strategi også på atomvåbenområdet. Danmark har optrådt tåbeligt nok i forbindelse med nogle af de raketter, som vi ikke engang selv skal være med til at opstille. Danmark skal ikke være klassens bulderbasse. Det tjener vi ikke os selv ved.

CD har ligesom regeringen afvist, at vi skal have atomvåben på dansk jord i fredstid, men vi har aldrig sagt, at vi ikke skulle have a-våben på dansk jord i krise- eller krigstid. Det har af og til kostet os popularitet, men vi har stædigt holdt fast i dette synspunkt, som vi finder rigtigt. Hvis atomvåben er en forudsætning for et dansk forsvar, skal vi naturligvis tage imod dem. Hvis nogen vil kræve et nej til atomvåben i den situation, er der ingen tvivl om, at Danmark vil volde sine allierede betydelige problemer. Det ville gøre vort medlemskab af NATO utroværdigt. Danmark skal leve op til de krav, der stilles, hvis vi skal nyde de fordele, NATO-medlemskabet giver os i en konfliktsituation.

Atomvåben kan man i øvrigt ikke engang holde væk fra dansk område i fredstid. At de sovjetiske flådefartøjer, der passerer vore stræder, er bevåbnede med a-våben, er der næppe tvivl om. Det fastslog i hvert fald SNU's rapport om atomvåbenfrie zoner alle-

[Nør Christensen]

rede i 1982. Rapporten fastslog på side 164, at gennemsejlingen af vore stræder er af afgørende betydning for Sovjet, og at en del af fartøjerne er bevæbnede med kernevåben. Man fastslog også, at den samme strædepassage var af langt ringere betydning for så vidt angår NATO. Hvis Danmark ikke engang kan undgå sådanne kernevåben i fredstid, hvordan kan man så tro, at det kan lade sig gøre i en krigssituation, i krigstid? Skulle vi ved ensidigt at forbyde stationeringen af vore allieredes kernevåben i den situation give vore modstandere fordele? Det finder vi bestemt ikke er rimeligt i CD.

Naturligvis findes der en vanskelig periode mellem krig og fred, den såkaldte »krisesituation«. Hvor lang tid i forvejen har vi krise? Er u-bådskrænkelserne mod Sverige en krise? Er situationen i Polen en krise? Eller var de gamle konflikter omkring Berlin en krise? Starter den på det tidspunkt, hvor Danmark mobiliserer osv.? Der er kun én definition på krise, der er acceptabel, og det er den situation, man må vurdere fra gang til gang. Det må være regeringen, der på baggrund af de oplysninger, der indløber såvel fra egne kilder som fra alliancekilder, beslutter, at vor sikkerhed er i en sådan fare, at Danmark beder om forstærkning udefra.

Men der er for CD ingen tvivl. I det øjeblik Danmark beder om disse fremmede forstærkninger, har vi pligt til at tillade de våben, som disse tropper finder nødvendige for et forsvar af vort land. CD kan derfor ikke på forhånd fastslå, om der skal komme a-våben til vort land 2 døgn eller 2 timer før et eventuelt krigsudbrud, men fastslås skal det, at styrken skal komme på et sådant tidspunkt, at den også ved sin blotte tilstedeværelse kan være med til at afskrække en eventuel modstander og måske derved hindre den krig, som vel ingen ønsker. For selv SF må ikke glemme, at formålet med vor politik og med vort NATO-medlemskab er at hindre krigens komme. Det er det, der skal undgås for enhver pris. Det har fredsbevægelsen ikke monopol på, måske snarere tværtimod, og fredsbevægelser handler som bekendt uden reelt ansvar.

CD mener, at en fraskrivelse af atomvåben i en krigssituation er uforenelig med medlemskab af NATO. Heri støtter den omtalte SNU-rapport os overordentlig klart. CD vil ikke sige nej til atomare forstærkninger i

krigstid alene af den grund, at Sovjet skal svæve i uvished om arten af den gengældelse også fra dansk område, der vil kunne finde sted, hvis det letsindigt skulle forsøge sig med et angreb. I øvrigt angiver SNU-rapporten klart, at atomvåben på dansk område ikke betyder, at Danmark automatisk bliver et bombemål, måske snarere tværtimod. Det var måske en tanke, som var værd at overveje lidt nærmere.

Jeg skal ikke her gå nærmere ind i forholdene omkring forstærkningsaftalerne, men slutte med at udtrykke håbet om, at såvel debatten i dag som de kommende forhandlinger om forsvarsforliget vil vise vore naboer såvel i Øst som i Vest, at dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik er stabil, at den bygger på vort medlemskab af NATO, og at vi er en troværdig partner i dette fællesskab. Enhver tvivl om dette vil kunne så usikkerhed og skabe fare for vor sikkerhed og for freden.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes, at hr. Nør Christensens betragtninger var så opsigtsvækkende, at de påkalder sig en kort bemærkning. Hr. Nør Christensen er jo ikke alene centrum-demokraternes ordfører, men også udpeget af regeringspartierne til formand for folketingets forsvarsudvalg. Hans ord i disse sager må derfor tillægges en vis vægt, og jeg kunne derfor godt tænke mig at spørge hr. Nør Christensen, hvorpå han baserer sine ret opsigtsvækkende påstande om, at vi i en krise- eller krigssituation har forpligtelse til at modtage atomvåben, at vi har pligt til at tillade, at de forstærkninger, der kommer hertil, medbringer de våben, de selv måtte ønske, og at det at sige nej til atomvåben på dansk område i krigs- og krigstid er uforeneligt med medlemskab af NATO. Kunne formanden for folketingets forsvarsudvalg egentlig ikke dokumentere dette? Det synes jeg kunne være overordentlig interessant, også i forhold til forsvarsministerens redegørelse. Her er vist tale om en art modsigelse, men jeg synes, det kunne være vældig interessant at finde ud af, hvad den egentlig går ud på.

Arentoft (FP):

Forleden hørte jeg og så jeg Paul Hammerich i sin TV-udsendelse »Danmarkskroni-

[Arentoft]

ken« sige, at den navnkundige folketingsformand Gustav Pedersen skal have udtalt, at hvis ikke et medlem kan tilføre debatten noget nyt fra folketingets talerstol, bør man lade være med at tage ordet. Jeg har ikke nået at finde ud af, hvor og hvornår Gustav Pedersen udtalte dette, men det er i al fald klogt. Derfor kunne jeg i denne debat have undladt at sige noget som helst eller have indskrænket mig til at citere en række spaltenumre fra Folketingstidende fra de foregående debatter om, hvad der hidtil er sagt, for det er svært at forny sig i disse evindelige raket- og forsvarsdebatter, der ustandselig rejses af SF eller VS eller af begge i forening. Dette er faktisk den syvende debat inden for godt et år om disse emner, og der er allerede anmeldt flere debatter og fremsat en række beslutningsforslag osv.

Dette set i sammenhæng med de 50-60 spørgsmål, som de samme partier har stillet i forsvarsudvalget og her i spørgetiden, kan efterhånden give mig det indtryk, at man fra disse partiets side bevidst arbejder på at blotlægge så meget som muligt af dansk forsvar og NATOs forsvarspolitik, at det kan gavne dem, som vi forhåbentlig ønsker at gavne mindst muligt på det forsvarspolitiske område.

Jeg kunne godt tænke mig at spørge forsvarsministeren om en ting. Jeg har i folketingets forhandlinger 1968-69, sp. 8405, set, at Kurt Brauer dengang stillede et spørgsmål til forsvarsministeren, der lød: »Har ministeren godkendt den i 1969 af hækommandoen udgivne grundbog for hærens menige: »Den danske soldat«?» Her kritiserede man især kapitel 4, der omtaler det, man kaldte »psykologisk krigsførelse«. I svaret sagde den daværende forsvarsminister, hr. Ninn-Hansen, at han ville overlade til forsvarrets pædagogiske råd at se på det, og det har resulteret i, at dette kapitel er gået ud.

I dette kapitel 4 står der nogle ting, som formentlig, hvis de skulle bruges i dag, skulle justeres, men som siger noget meget fornuftigt om psykologisk angreb – eller forsvar, kan man sige –: angreb vil i fredstid først og fremmest søge at uddybe mulige uoverensstemmelser mellem visse befolkningsgrupper eller politiske partier for derved at skabe mistillid til landets styre, at skabe en kløft mellem befolkning og forsvar, at så mistillid til allieredes hensigter og evner og at under-

støtte organisationer, der ikke billiger landets sikkerhedspolitik.

Det kapitel er gået ud af »Lærebog for hærens menige«, og mit spørgsmål lyder, om ikke forsvarsministeren mener, at det burde ind igen i revideret form, og om ikke man samtidig skulle overveje at udgive en pjece, således at befolkningen blev klar over, hvad der ligger i psykologisk krigsførelse og psykologisk forsvar; men det er selvfølgelig ikke forsvarsministeriets opgave.

Skal jeg prøve at finde noget nyt og positivt at sige, må det være, at selv for de gode, kongetro socialdemokrater er det ved at blive for meget af det gode at blive trukket rundt og ud i uføret af SF og VS. Jeg er også glad for at kunne citere fhv. statsminister, hr. Anker Jørgensen for, hvad han udtalte på Socialister i EF's møde i Luxembourg fredag, hvorom man – ud over det, som hr. Pelle Voigt for citerede – i Jyllands-Posten den 10. marts i år kan læse:

»»Som verden ser ud, kan vi ikke undvære et forsvar i de enkelte lande, og det er derfor også naturligt, at en række demokratiske lande samarbejder om forsvaret af deres territoriers selvstændighed og frihed. Vi kan ikke helt ensidigt nedruste, så vore lande ligger som militære tomrum«, fortsatte den tidligere statsminister.«

Ligeledes udtaler fhv. forsvarsminister hr. Søgaard til Aktuelt den 29. februar i år, at i kølvandet af den generelle diskussion om atomvåbnene er der fremsat mange fornyelsesforslag til ændring af forsvaret, og ordet »nytænkning« efterlader indtrykket af, at vi skal have en helt ny type forsvar, fordi det nuværende ikke er noget værd. Man kan næsten tillade sig at citere, hvad den svenske statsmand Axel Oxenstierna sagde i 1631: »Ustandselig ordner og omordner de danske, og altid i uorden lever de.« Det er faktisk mere aktuelt, end det var dengang.

Men så siger hr. Søgaard videre i den nævnte artikel: »Og så kommer en forhenværende general, nuværende oberst, og fortæller, at man ikke har haft bedre nytænkningsmæssige forhold for forsvaret end i de sidste 10-15 år under socialdemokratiske regeringer. Ja, hvad skal befolkningen snart tro?«

Ja, hvad har den forhenværende chef for forsvarsstaben selv gjort? Efter forsvarsordningen fra 1982 erklærede han sig tilfreds og

[Arentoft]

sagde, at den var udmærket, og nu fører han sig frem som den, der er blevet offer for et politisk komplot. Han anfægter ikke den ret, forsvarsministeren havde til at åremålsansætte ham for snart 7 år siden, men nu anfægter han den siddende forsvarsministers ret til at udnævne en anden som chef for forsvarsstaben. Jeg siger som hr. Søgaard: hvad skal befolkningen tro?

Kort sagt: det positive, jeg ser, er, at de positive forsvarskræfter i socialdemokratiet ser ud til at vise sig igen, og det lover godt for det kommende arbejde på det sikkerheds- og forsvarsmæssige område. Hvis det holder stik, har denne debat i dag ikke været helt overflødig.

Albrechtsen (VS):

Det er jo kommet klart frem i denne debat, at regeringen fortsat ikke vil være med til at udvide det danske forbehold over for atomvåben til også at omfatte krise- og krigssituationer, og at man erkender, at noget sådant ville indebære en ændring af NATOs atomstrategi i det nordeuropæiske område.

Det er ikke overraskende, men det er galt nok, at det står således til. Men det bliver dog endnu værre, når der nu tilsyneladende inden for regeringspartiernes kreds er en åbenlys uenighed om, hvorledes denne atompolitik skal forstås. Centrum-demokraternes ordfører lagde synspunkter frem, som i realiteten indebar, at Danmark skulle have en ligefrem forpligtelse til i en krisesituation at være villigt til at modtage atomvåben – en meget dramatisk skærpelse af den i forvejen meget utilfredsstillende politik, regeringen har lagt frem.

I debatten i dag bliver vi nødt til at få afklaret fra regeringspartiernes side og fra forsvarsministerens side, hvad der helt præcist er regeringens og regeringspartiernes holdning til dette spørgsmål. Jeg synes, CD med sine udtalelser skaber en stor usikkerhed om, hvorvidt vi nu ikke er på vej ud i en større binding til NATOs og USAs dødsensfarlige atomstrategi, end vi har været det i forvejen.

Sagen er jo, at tingene skrider. Der kom disse fly- og forstærkningsaftaler. Disse aftaler er gradvis blevet udvidet og bliver det formentlig også i den kommende tid. Danmark bliver gradvis trukket dybere og dybere

ind i de aggressive krigsforberedelser, som USA står i spidsen for.

Den linje, USA fører frem, ønsker regeringen grundlæggende ikke at vende sig imod, den ønsker at tilpasse sig den. Det er det ene hovedsynspunkt, som fremføres i denne her debat. Det er den grundlæggende holdning, at Danmark skal tilpasse sig den stadig mere aggressive hovedlinje, som findes i NATO.

Den anden linje i debatten er den linje, som især SF, VS og de radikale har lagt frem, men også i et vist omfang socialdemokratiet, dvs. den linje, at der skal brydes med atomvåbenpolitikken.

Efter min opfattelse kan man ikke i længden stille sig imellem disse to linjer, således som det beklageligvis ser ud til at socialdemokratiet vil forsøge sig med i dag. Jeg er skuffet over, at socialdemokratiet i dag fremsætter et dagsordensforslag som det, man har fremsat. Der har jo i slutningen af 1983 været en betydelig udvikling i de socialdemokratiske standpunkter, en stadig klarere præcisering af, at man ikke ville have atomvåben på dansk område, også forstået som ikke atomvåben i en krisesituation. Men hvorfor vil man ikke fra socialdemokratiets side være med til klart at præcisere, at det er det, man arbejder for, således som SF og VS foreslår det i dag. Det er dog det, som jeg har forstået vi er enige om, og det er det, som er det vigtige. Jeg mener ikke, at man i længden i denne sag kan stå på begge hovedlinjer. Man må vælge side i dette spørgsmål. Socialdemokratiet må også ganske klart vælge side.

Der er også grund til at hæfte sig ved, at regeringen glæder sig over socialdemokratiets standpunkt i dag. Regeringen glæder sig over, at man nu ikke længere skal jages rundt i manegen, som det vist er blevet udtrykt. Jeg vil sige, at lige så meget som regeringen altså nu glæder sig, lige så meget er jeg skuffet.

Hovedproblemerne i denne forbindelse knytter sig nøje til fly- og forstærkningsaftalerne, som mange har været inde på, og jeg skal ikke gentage disse detaljer om, hvilke våben der kan bære atomsprængladninger, hvilke våben der fra amerikansk side vil være forsynet med atomsprængladning, osv., men blot resumere den kendsgerning, som også er blevet nævnt flere gange, at de amerikanske styrker i praksis medbringer atom-

[Albrechtsen]

våben, hvis de kommer. Dette er den ubetingede kendsgerning om sagen.

Den danske regering – det vil jeg påstå – kan i en sådan krisesituation, hvor der modtages forstærkninger, ikke i realiteternes verden tage stilling til, om sådanne forstærkninger er forsynet med atomvåben. Det ville være grænseløst naivt, ja faktisk at vildlede befolkningen, hvis man påstod, at man i en sådan situation ville kunne kontrollere, end-sige modsætte sig effektivt, at amerikanerne medbragte atomvåben. Det er det korte af det lange.

Dertil kommer, at amerikanerne, som også andre har været inde på det i debatten, har udviklet en ny, aggressiv doktrin kaldet Air-land Battle, og denne doktrin er i realiteten sat i kraft for de amerikanske styrker, i hvert fald for de amerikanske hærstyrker og dertil knyttede fly og taktiske atomvåben. Dette indebærer, at den skellen mellem taktiske atomvåben og konventionelle styrker, som forsvarsministeren opregnede i sin tale, i realiteternes verden ikke længere findes i den amerikanske strategi. Den findes som følge deraf i realiteternes verden heller ikke længere i NATOs strategi.

I realiteternes verden er det således, at atomvåben, taktiske atomvåben, kemiske våben – som det også for nylig er kommet frem – og konventionelle våben i en krigssituation skal anvendes på linje med hinanden, og at atomvåben reserveres til brug i bestemte situationer allerede på et meget tidligt tidspunkt i rent taktiske opgaver som led i de såkaldte dybe slag, som man vil rette som led i det såkaldt offensivt fremskudte forsvar.

Dette er realiteterne, og realiteten er, at Danmark i enhver henseende bindes dybere og dybere til denne dødsensfarlige strategi. Det er jo således, at amerikanerne aldrig har villet fraskrive sig adgangen til som den første part i en konflikt at anvende atomvåben. Med den nye udvikling i USAs doktriner skal dette altså også ses på den baggrund, at atomvåben nu forudsættes anvendt ikke alene af USA som den første part, men på et meget tidligt tidspunkt som led i indledende manøvrer og ikke, sådan som det tidligere har været, først på det tidspunkt, hvor NATO måtte stå med ryggen mod muren. Det er et afgørende nyt skred i atomstrategien og, som jeg mener at have klargjort det, en

atomstrategi, som Danmark bliver dybere og dybere involveret i.

Det er nødvendigt – og det er da yderligere nødvendigt, når socialdemokratiet vakler i denne sag – at fredsbevægelserne virkelig intensiverer det pres, der heldigvis i ganske stigende omfang har været omkring disse ting. Det er det, der må til, således at vi sikrer, at det flertal i folketinget, der lykkeligt har været på væsentlige områder i disse spørgsmål, fortsætter sit arbejde, indtil det er ganske klargjort, at der ikke skal være atomvåben på dansk jord, fortsætter, indtil dette folketing bryder med de krigsforberedelser og den dødsensfarlige udvikling i NATOs og USAs atomstrategi, som er undervejs.

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Jeg vil takke på kristeligt folkepartis vegne for redegørelsen fra forsvarsministeren, og jeg vil ikke gå ind i alle de spørgsmål, der er taget op dér. Det vil bare være at spille tiden. Men jeg synes, det er en meget interessant debat, og man har en klar fornemmelse af, at forespørgerne, som jo belemrer os med spørgsmål og debatter gang på gang om disse ting, mener, at det store uhyre, fjenden, det er USA. Gad vide, hvor mange gange USA og deres forsvarspolitik og angrebspolitik, som man udtrykker sig, er kommet frem i dag.

Det kan godt være, at man tror, at man er helt i overensstemmelse med den danske befolkning, når man siger sådan, men jeg tror, at det kun er en lille del af befolkningen. Langt de fleste herhjemme – og det gælder også folk af forskellig overbevisning, bl.a. mange socialdemokrater, som jeg har mødt rundt omkring – er helt enige i, at Danmark skal forsvares, og at vi skal være medlem af NATO. Det er ønsketænkning at tro, at vi kan stå alene og klare os selv, og vi kan ikke være bekendt at sige, at vi ikke skal have noget forsvar, og at andre skal komme udefra og hjælpe os. Hvis vi ønsker hjælp udefra, må vi også være parate til at gå ind i det samarbejde, der kræves, og jeg er helt sikker på, at hvis vi virkelig spurgte befolkningen, ville vi få det svar, at selvfølgelig skal vi forsvare os.

Men det er, som om man ikke ser faren fra andre sider end fra USA. Hvad med faren eventuelt fra Øst? Den taler man aldrig

[Inger Stilling Pedersen]

om, og alle de ting, der sker på det område, de er os uvedkommende.

Kristeligt folkeparti vil arbejde meget for nedrustning, og det skal være en nedrustning, som er lige. Man kan ikke sige, at Danmark ensidigt skal afruste; det vil sige, at vi bare lægger vort land åbent og siger: kommer hid, hvis I vil! Jeg tror, at der i de fleste danske, heldigvis også i mange af de unge i dag, er en iver efter at forsvare, at kæmpe for det, vi holder af.

Der tales umådelig meget om atomvåben osv., men man får ligesom en fornemmelse af, at medens man bruger alle kræfterne her, er der måske en fare, der er større. Hvad med den biologiske, den kemiske krigsførelse, som vi også får kendskab til i andre krigsområder i dag? Er det den, der underhånden udvikles, uden at vi egentlig rigtig bliver klar over det, alt imens man afleder opmærksomheden med den ene debat efter den anden om faren ved atomvåben? Jeg er lige så ræd for den side, den biologiske, kemiske krigsførelse, og for, hvordan befolkningen i sådan en situation skal klare sig. Her kommer vores civilforsvar ind i billedet.

Der skal ikke herske tvivl om kristeligt folkepartis holdning. NATO er en nødvendighed, og vi skal være troværdige i det forsvar. Så kan man godt have forståelse for, at der er nogle, der render rundt og laver fredsdemonstrationer. Det skal de have lov til. De skal bare ærligt sige, hvem de er, og hvad de står for, og hvad de vil. For fred vil vi alle, enten vi er i Øst eller i Vest. Det siger man, og det tror jeg er rigtigt, men man mistror hinanden.

Det er vigtigt, at vi bliver enige om, at vi vil forsvare det, vi har kært.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Det var med en vis spænding, jeg lyttede til kristeligt folkepartis ordførertale, fordi mange af os jo ved, at kristeligt folkepartis aktive medlemmer er aktive i fredsbevægelsen, og jeg har vel sjældent heller hørt så flot en tale, der handlede om noget andet end det, den skulle handle om.

Der er i denne debat ikke tale om, hvorvidt vi skal have et forsvar eller ej, altså bortset fra det, som kristeligt folkeparti har sagt. Der er ikke tale om, hvorvidt vi skal

være medlemmer af NATO eller ej. Der er tale om, hvorvidt vi skal deltage i atomstrategien inden for NATO. Her synes jeg, det havde været en meget fin og klar melding, om vi havde fået at vide, hvad kristeligt folkeparti mener, for det er det, I er blevet bedt om at svare på.

Så glæder jeg mig til bagefter at høre reaktioner fra kristeligt folkepartis aktive fredsfolk på bemærkningen »nogle, der render rundt og laver demonstrationer«. Den bliver ganske spændende at få kommenteret tilbage.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Selvfølgelig er der forskellige opfattelser, og jeg er ikke i tvivl om fru Margrete Aukens holdning, så ordene her havde jeg faktisk ventet ville komme. Selvfølgelig er der også fra kristeligt folkepartis side nogle, der deltager i fredsbevægelser, måske for at påvirke dem i en anden retning. Ud fra det, jeg har set til dem, er de fleste påvirket af en ensidig holdning mod USA, altså en opfattelse af, at faren er derovrefra. Men når vi taler om fred i både Øst og Vest, kan kristeligt folkeparti selvfølgelig være med.

Så anføres det, at det ikke er forsvar, vi skal tale om. Det er det da i høj grad. Vi skal være troværdige i det forsvar, og der kan det blive nødvendigt også at være parat til at modtage det, som til sin tid vil komme. Men selvfølgelig skal vi arbejde for et atomvåbenfrit Norden og alt muligt andet. Det må bare aldrig blive ensidigt.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Et af de største ressourceproblemer inden for kristeligt folkeparti er tydeligvis opmærksomhed og evne til at læse indenad.

Havde kristeligt folkeparti fulgt med i fredsbevægelsens debat og arbejde, ville man også vide, selv med de ressourcer der er til rådighed, at der arbejdes for nedrustning i både Øst og Vest. Men der er en tilbøjelighed til, hver gang man kritiserer Øst, at stikke fingrene i ørerne, og så bliver der bagefter sagt: dér kan I høre, I kritiserer aldrig Øst, I er ensidige. Det er også den nemmeste måde at klare sig ud af den klemme, som kristeligt

[Margrete Auken]

folkeparti er i. Men jeg fik én gang til en flot bemærkning: vi er parat til at modtage det, der vil komme engang. Det er jeg ikke.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Fru Margrete Aukens ord undrer mig ikke. Det er da klart, at man ønsker at forsvare den holdning, man selv står for. Man kan udmærket stå og sige, at vi er upolitiske, og vi går ikke ind for det og det, og vi vil både i Øst og Vest, men realiteterne, de mennesker, der står bag, taler deres tydelige sprog. Der kan jeg godt læse indenad. Det kan være, fru Margrete Auken ikke kan.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg må ikke blande mig i private stridigheder, men vil dog gerne henlede opmærksomheden på, at den bevægelse, som fru Margrete Auken er fortalere for, aldrig føler sig tvunget til at bruge ordet frihed i forbindelse med fred. De to ting er vel lidt uadskillelige. Det, der selvfølgelig er det helt afgørende spørgsmål, fru Margrete Auken, er: hvilken indflydelse har fru Margrete Auken egentlig på Sovjetunionens rustningspolitik? Er der nogen, der tror, at fru Margrete Auken, som ikke har nogen indflydelse i denne sal, har mulighed for at få nogen som helst form for indflydelse på den sovjetiske ledelse? Det er dog for morsomt.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Fru Margrete Auken spurgte fru Inger Stilling Pedersen, om kristeligt folkeparti går ind for NATOs atomstrategi eller ej. Det må være et klart spørgsmål, og jeg synes også, at vi har krav på et klart svar.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg synes, kristeligt folkeparti gør et energisk forsøg på at få debatten til at dreje sig om alle mulige andre ting end det emne, som måske i ganske særlig grad er ømtåleligt for kristeligt folkeparti. Derfor vil jeg også gerne tilslutte mig det spørgsmål, fru Margrete Auken har stillet. Men når det spørgsmål brin-

ges frem, om venstrefløjen med SF og VS kritiserer oprustningen i Øst, så lad mig da – for jeg ved ikke hvilken gang – understrege over for kristeligt folkeparti, således at det forhåbentlig bliver husket, at vi vender os ganske klart imod oprustningen såvel i Øst som i Vest. Det kan eksemplificeres derhen, at vi klart forlanger, at der ikke opstilles nye taktiske atombærende raketter i Østtyskland og Czekoslovakiet for nu bare at nævne et aktuelt eksempel, hvor vi faktisk har gjort noget også over for oprustningen dér.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Hr. Ole Bernt Henriksens omgang med ordet frihed er så væmmelig, at man næsten ikke kan bære det, fordi han kun er interesseret i frihed, når det drejer sig om Øst. Vi er til forskel fra hr. Ole Bernt Henriksen interesseret i frihed både i Øst og Vest, og det er en af grundene til, at vi fører den dobbelte fredskamp, som vi gør.

Det har ikke været ret tydeligt fremme i denne debat, men når vi går ind for atomvåbenfri zoner, er det da ikke, fordi vi bilder os ind, at vi kan lave sådan en lille lomme i verden, hvor vi kan undgå, at det går ud over os, når det går galt. Det er for at lave tiltag, som kan fremme den nedrustning, vi er nødt til at have. Det er jo udtryk for grønt lysende vanvid at forestille sig andet end, at vi må have nedrustning af den atomoprustning, der finder sted i øjeblikket. Derfor er en af de muligheder, vi har i et demokratisk land, hvor selv et folketingsmedlem kan påberåbe sig en vis indflydelse, den, at det, vi gør, måske kunne hjælpe lidt. Det, højrefløjen har opnået ved sin strategi, er vild oprustning i Øst, fordi de er omtrent så slemme, som I siger. Det er vild oprustning, vi nu ser. Det er jeres resultater.

(Kort bemærkning).

Mette Madsen (V):

Jeg vil gerne spørge fru Margrete Auken, hvordan fredsbevægelserne arbejder i Øst, hvordan de selv prøver på at arbejde, og hvordan de får lov til at arbejde.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

[Arentoft]

Inden debatten helt afspores, skal vi lige gøre os helt klart, at NATO er en forsvarsalliance. NATO vil aldrig nogen sinde foretage et angreb, og derfor vil NATO aldrig nogen sinde begynde med at anvende atomvåben af nogen art. Det er kun i tilfælde af et angreb, som ikke kan slås tilbage med konventionelle våben, at det kan komme på tale at bruge atomvåben. Det skal vi gøre os klart, inden det helt afsporer.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Fru Margrete Auken for en kort bemærkning, og så skulle vi gerne snart tilbage til talerrækken.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Det er til fru Mette Madsen, jeg gerne vil sige, at hvis den interesse for f.eks. de alternative bevægelser i Øst, som luftes i disse debatter, var seriøs, ville man gøre, hvad man kunne for at undgå det militære pres på disse områder, og derimod forstærke den politiske kritik. Det, man opnår i øjeblikket – og det kan man få bekræftet alle mulige steder blandt folk, der faktisk interesserer sig for de østeuropæiske lande, hvad højrefløjen ikke gør ud over i munden – er, at det militære pres giver et alibi for dette græsselige regime til at forstærke det politiske pres på alternative grupper. Hvis man var interesseret i at støtte dem og hjælpe dem, ville man arbejde for militær nedrustning og intensive af den politiske og økonomiske kritik.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg er ked af, at jeg må forlænge denne række af korte bemærkninger, men hr. Arentoft fremkommer med en direkte ukorrekt oplysning over for folketinget, og så bliver jeg nødt til at korrigere.

Det har været sådan, som hr. Arentoft skildrede det, at atomvåben først forudsattes anvendt i det tilfælde, hvor de konventionelle styrker brød sammen. Sådan er det ikke længere, hr. Arentoft. Ifølge den nye doktrin i Field Manual 100-5, som er sat i kraft, tænkes atomvåben anvendt af de almindelige amerikanske hærstyrker på et tidligt tidspunkt i kampen på linje med kemiske og

konventionelle våben, og ikke først i den situation, hvor de konventionelle styrker er brudt sammen. Det burde hr. Arentoft have mærket sig i den debat, der har været om disse ting.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Jeg tror, jeg startede før med at understrege, at NATO er en forsvarsalliance. Der er intet af dette, der kan gå i gang, før der er foretaget angreb på NATO, og NATO vil aldrig selv foretage angreb.

Gert Petersen (SF):

Jeg har bedt om ordet af tre grunde. For det første vil jeg gerne besvare fru Mette Madsens spørgsmål. Hun sagde: hvad er SFs formål med at angribe Danmarks sikkerhedspolitik? Socialistisk folkepartis formål med at rejse denne debat er at bidrage til at få en nedrustnings- og en afspændingsproces i gang. Det er vores opfattelse, at den sikkerhedspolitik, som er baseret på fortsat atomoprustning og integrering i atomstrategi – og det gælder for den danske sikkerhedspolitik i øjeblikket, det er også fremgået af det, forsvarsministeren meget ærligt redegjorde for – bidrager til øget spænding.

Så siger man: vi går alle ind for nedrustning. Ja men hvordan opnår vi den? Nu er der gået 39 år siden 1945; verden bruger i dag målt i faste priser 6-7 gange så meget på oprustning og militær som dengang. Jeg tror ikke, man vil påstå, vi føler os 6-7 gange så sikre, som vi gjorde i de første efterkrigsår, tværtimod. Vi kan ikke sætte vores lid til forhandlinger mellem supermagterne alene; sådanne forhandlinger har været der hele tiden, og samtidig er oprustningsspiralen skruet opefter. Altså må der tages andre initiativer, og vores formål med at kritisere og angribe dansk sikkerhedspolitik er at få Danmark med på at tage andre initiativer, også visse ensidige, som kan sætte en anden udvikling i gang end den dødsensfarlige, som vi har levet med i disse mange år. Et sådant initiativ er at tage Danmark væk fra atomstrategien.

Jeg synes, det er fantastisk, så letfærdigt man behandler spørgsmål om atomkrig, atomoprustning og atomkrigsfare, som det er sket her fra nogle af især de borgerlige parti-

[Gert Petersen]

ers ordførere. Forholdet er det, at anvendelse af atomvåben er ensbetydende med selvmord, enten – jeg var lige ved at sige i bedste fald, Gud bedre det – nationalt selvmord eller – og formodentlig – kollektivt selvmord for hele menneskeheden. Det er det militære våben, som vi taler om her.

Jeg føler mig i og for sig dækket ind af nu afdøde britiske feltmarskal Lord Mountbatten, som, kort før han døde, sagde, at atomvåben simpelt hen er uegnede til krigsførelse. Atomvåben er kun brugbare til kollektivt selvmord. Det er det, vi vender os imod. Det er derfor, at vi stiller disse forespørgsler, det er derfor, vi stiller disse 40, 50, 60 spørgsmål. Jeg beklager meget, at man synes, det er at belejre folketinget med nogle overflødige spørgsmål, nogle overflødige problematikker. Ja men herregud, nationens og menneskehedens overlevelse er vel også noget banalt noget, som vi ikke bør diskutere eller bruge tid på i dette folketing. Der er mange andre problemer. Undskyld, sådan ser vi ikke på det.

Så har jeg til sidst lige to ting. Forsvarsministeren må afklare, hvem der har ret: formanden for folketingets forsvarsudvalg eller forsvarsministeren. Forsvarsministeren er klar over, at det er et væsentligt problem. Dernæst vil jeg sige til hr. Lasse Budtz, at det for os er totalt ubegribeligt, at man ikke simpelt hen accepterer SFs og VS' dagsordensforslag. Når hr. Lasse Budtz selv siger: »Målet er, at Danmark forbliver kernevåbenfrit under alle omstændigheder«, og derefter fremsætter et dagsordensforslag, som ikke indeholder noget om dette, mens der samtidig på bordet ligger et andet dagsordensforslag, som indeholder noget om det, hr. Lasse Budtz lige har sagt, og som jeg citerede ham for, så er dette aldeles ubegribeligt og kan kun forklares ved enten, at der er tale om en slags dobbeltspil fra socialdemokratiets side, eller at det er det sæsonmæssige tilbagefald, som vi plejer at opleve på denne tid. Jeg husker, at man i februar måned sidste år var i stand til at vedtage en dagsorden om disse spørgsmål sammen med hr. Erhard Jakobsen og andre. Det varede ikke så længe, så fandt socialdemokratiet sig selv igen, og det var godt, sådan vil det forhåbentlig også gå denne gang.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg vil gøre et par korte bemærkninger i anledning af de to dagsordener, der er foreslået. Det radikale venstres ordfører i sagen har tilkendegivet partiets holdning til dem, og den støtter jeg fuldt ud, men i betragtning af det forløb, som debatten har fået, ikke mindst hvis den modsætning i regeringen eksisterer, som det kunne tyde på efter hr. Nør Christensens indlæg, så kan der ikke i regeringen være evne eller vilje til at føre sig operativt, aktivt frem i retning af at forsøge at få skabt atomvåbenfri zoner, et standpunkt, der ellers er den danske regerings officielle holdning; for så vidt som man kan tolke den instruks, som vore repræsentanter sidst blev udstyret med i FN, er den danske holdning aktivt at medvirke til at få oprettet atomvåbenfri zoner. Det undrer mig derfor – og jeg vil gerne spørge hr. Lasse Budtz, hvordan det kan gå til – at han føler, at det er nok, at folketinget i dag konstaterer en positiv holdning over for atomvåbenfri zoner, men ikke kan acceptere den dagsorden, som er foreslået af hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtson, som er operativ og taler om et aktivt engagement for at nå et skridt fremad i denne sag. Det undrer mig, og jeg vil spørge hr. Lasse Budtz, om ikke netop hr. Nør Christensens indlæg kan få ham til at tænke om igen. Jeg mener, det er oplagt, at det er nødvendigt, at der tages aktive skridt, og at folketingets flertal gang på gang påpeger sit ønske om, at det sker.

Til slut vil jeg sige, at det undrer mig, at den danske forsvarschefs meget bemærkelsesværdige udtalelser for et par måneder siden til Berlingske Tidende om atomvåbnene har spillet så lille en rolle i den danske debat og tilsyneladende også har betydet så lidt for regeringspartiernes ordføreres holdning til denne sag. For hvad var det, forsvarschefen sagde ret bramfrit? Det var:

»Vi kan godt ensidigt i Vesten skære en stor del af atomvåbnene væk uden nogen militær risiko.«

Jeg synes, det er en meget interessant tilkendegivelse, som burde få en eller anden konsekvens i hvert fald for den danske debat om denne sag.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 12.08

Mødet genoptaget kl. 13.15

Forhandlingen genoptoges.

Forsvarsministeren (Engell):

Der er ikke under debatten kommet mange nye ting frem. Jeg vil blot understrege, hvad jeg sagde i min indledning, nemlig at der er en snæver sammenhæng mellem vort medlemskab af NATO, samarbejdet med vores allierede inden for det integrerede forsvar og de overordnede strategiske principper, der ligger til grund for styrkeopbygningen og de konkrete planer.

Der er også blevet stillet nogle spørgsmål, og nogle af dem må vel nærmest henhøre under den debat, som vi skal have i næste uge om NATO-strategien, men jeg vil gerne slå fast over for hr. Lasse Budtz, hr. Thoft, hr. Albrechtsen, hr. Gert Petersen og hr. Bilgrav-Nielsen, der alle stillede et nogenlunde enslydende spørgsmål, at beslutningen om at tilkalde forstærkninger i en given situation hviler på regering og folketing, og beslutningen om eventuelle a-våben hviler i denne sammenhæng også på regering og folketing; der er altså ingen automatisk forpligtelse indbygget.

Hr. Thoft talte om champignons og mente, at de skulle dyrkes i mørke. Dertil vil jeg sige, at hvis man ønsker sikkerhed, kan man heller ikke lægge alle planer og alle tal frem på bordet, men jeg mener, vi har en høj grad af åbenhed, og det mener jeg også vi bør have inden for de rammer, som sikkerhedsmæssige hensyn taler for.

Hr. Thoft fremførte i øvrigt en række påstande – og det samme gjaldt hr. Albrechtsen – i tilknytning til NATO-strategien og forstærkninger. Jeg vil ikke gå ind på dem alle, men vil blot sige, som jeg også har gjort det i de besvarelser, som jeg har afgivet både til folketingets forsvarsudvalg og her i salen, at der ikke i NATO foreligger forslag til ændringer af den gældende NATO-strategi. Der foregår derimod i forskellige fora overvejelser og studier af muligheden for at forbedre det konventionelle forsvar, bl.a. ved udnyttelse af ny teknologi. Formålet er at forøge NATOs krigsforebyggende virkning og at

hæve atomtærsklen, altså at gøre os mindre afhængige af atomvåben.

Alt dette er underordnet principperne for NATOs strategi om afskrækkelse og herunder, hvis afskrækkelsen slår fejl, princippet om det fleksible gensvar og det fremskudte forsvar. Det gælder også den rolle, som NATOs nukleare styrker spiller i strategien, og den politiske kontrol med disse. For at studier af den art skal kunne få nogen indflydelse på den konkrete planlægning, skal de behandles på det politiske niveau i NATO, og her vil man naturligvis vurdere alle relevante aspekter, hvad enten der er tale om økonomi, om politisk kontrol eller om mulige våbenkontrollmæssige problemer i den sammenhæng.

Hr. Stinus rejste også forskellige spørgsmål, bl.a. i relation til enhedskommandoen, og jeg kan sige til hr. Stinus, at Danmark jo i dag er fuldt medlem af NATO – det håber jeg vi vedbliver med at være, det er der jo også flertal for her i folketinget – og vi står bag NATOs strategi. En ændret holdning på dette område – og det kan vel ikke undre nogen – vil naturligvis uundgåeligt få konsekvenser. Vi kan måske forudsige eller gætte os til nogle på forhånd, men afgørende er naturligvis vore alliancepartners reaktion og den konsultationsproces, som under alle omstændigheder ville være nødvendig, hvis denne situation i øvrigt skulle opstå.

Hr. Arentoft omtalte forskellige ting. Noget af det kan jeg være meget enig i – faktisk det meste. Han spurgte mig også om hærens grundbog for 1969 og psykologisk forsvar. Det er et meget seriøst tema, men det er et spørgsmål, om det helt præcist falder inden for denne debats rammer. Jeg er selv i sin tid som værnepligtig blevet undervist efter denne grundbog, men jeg må erkende over for hr. Arentoft, at den ikke er blandt de litterære værker, der har efterladt det største indtryk, men det er nok min fejl.

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal starte med at takke ordførerne for VS og for det radikale venstre for deres udmærkede indlæg her og for deres fortsatte klare opslutning bag det synspunkt, at Danmark skal sige nej til atomvåben på dansk område både i freds-, krise- og krigstid.

[Pelle Voigt]

Så skal jeg endnu en gang gentage mine spørgsmål til centrum-demokraternes ordfører. Hvad er det for forpligtelser, der efter hr. Nør Christensens opfattelse – det fik vi aldrig nogen forklaring på – ligger i vort NATO-medlemskab, som gør det nødvendigt for os at tillade de forstærkningstropper, der måtte komme hertil i en krise- eller krigssituation, at medbringe de våben, de selv måtte ønske? Det var en meget markant og klar udtalelse fra formanden for folketingets forsvarsudvalg, men vi har egentlig stadig ikke fået afklaret, hvad der gemte sig bag formuleringen. Jeg forstår, at det i hvert fald ikke er et synspunkt, som forsvarsministeren deler 100 pct. Men jeg kunne vældig godt tænke mig at vide, hvad det egentlig er for et synspunkt, og jeg kan se, at hr. Nør Christensen med en serie nik fra salen lader forstå, at han vil komme ind på det i sit indlæg heroppefra, når tiden kommer. Det glæder jeg mig meget til at høre.

Jeg synes, der var mange vældig positive træk i den tale, den socialdemokratiske ordfører, hr. Lasse Budtz, holdt, men der er unægtelig også ting, der undrer. Blandt de positive træk var, at hr. Lasse Budtz i indledningen af sit indlæg åbnede for den mulighed, at Danmark forlod NATOs integrerede militærsamarbejde i forbindelse med oprettelsen af en atomvåbenfri zone i Norden, hvis ikke jeg misforstod hr. Lasse Budtz. Det synes jeg er et overordentlig betydningsfuldt og interessant skridt i socialdemokratiets sikkerhedspolitiske udvikling, og jeg håber meget, at jeg ikke har misforstået den pågældende passage i hr. Lasse Budtz' tale.

Derimod er det en kilde til meget stor undren, at socialdemokratiet ikke er i stand til her i salen i dag at stemme for det, som hr. Lasse Budtz både den 10. november 1983 og i dag har sagt fra denne talerstol. Det har vi faktisk ikke fået nogen forklaring på heroppefra.

Vi har heller ikke fået nogen forklaring på, at det ikke er muligt for socialdemokratiet at stemme for det, som partiets medlemmer knæsatte i partiets arbejdsprogram for 4 år siden, altså i 1980. Vi har faktisk ikke anytningssvis, ikke med et eneste ord fået et bud på, hvad der er galt med denne socialdemokratiske arbejdsprogramvedtagelse, og hvad der vil gøre det så forfærdeligt, at den bliver vedtaget her i folketinget og bliver of-

ficiel dansk politik. Det synes jeg er besynderligt.

Socialdemokratiet har altid stået for mig som et parti, der i situationer, hvor andre måske var optaget af visioner om fremtiden, de store sammenhænge og sådan noget, med talent og held kunne føre sig frem ved at præsentere folk for konkrete, realistiske enkeltskridt i den givne situation. Men her oplever vi jo den omvendte verden. Her oplever vi hr. Lasse Budtz sige nej til at tage et af disse konkrete, præcise skridt, som er anvist i socialdemokratiets eget handlingsprogram, under henvisning til en fjern fremtid og en stor konstruktion, hvis nærmere indhold vi endnu ikke har set, men som vi måske engang får at se. Egentlig et synspunkt, der minder om den type præster, som i sin tid for at aflede folks opmærksomhed fra deres timelige problemer ustandselig trak veksler på evigheden.

Jeg forstår ikke, hvordan det er muligt for hr. Lasse Budtz her fra talerstolen på den ene side at sige, at vi må arbejde for, at Danmark under alle omstændigheder forbliver frit for atomvåben, og på den anden side kan sige, at det øjensynlig ikke er betimeligt, at folketinget vedtager det, han selv har sagt, og som adskillige af hans partifæller har sagt mange steder både i og uden for denne folketingssal.

I øvrigt er der en anden ting ved det socialdemokratiske dagsordensforslag, der undrer mig. Den 10. november 1983 vedtog folketinget faktisk, ikke mindst på hr. Lasse Budtz' foranledning, at regeringen aktivt skulle arbejde for, at Danmark forbliver atomvåbenfrit gennem etablering af en nordisk atomvåbenfri zone. Siden er der gået nogle måneder, hvor man – hvis man skal være meget positiv – vel egentlig kan opsummere regeringens utrættelige aktivitet på dette område på den måde, at den har ladet meget tilbage at ønske. Faktisk erindrer jeg i øjeblikket ikke ét eneste eksempel på, at regeringen aktivt har arbejdet for en atomvåbenfri zone i Norden. Ikke ét eneste udspil fra denne regering til forhandlinger med de øvrige nordiske lande, ikke ét eneste konkret initiativ.

Hvad er så reaktionen på det fra den ordfører, som i sin tid fik stemt igennem her i folketinget, at regeringen aktivt skulle arbejde med disse ting? Det er en dagsorden, som

[Pelle Voigt]

egentlig ikke opfordrer regeringen til noget som helst, som øjensynlig blot tager til efterretning, at regeringen ingenting har foretaget sig i hele denne periode for praktisk at fremme en atomvåbenfri zone i Norden, og som blot bekræfter, at folketinget på trods af denne tingenes ulyksalige tilstand stadig væk er positivt over for ideen om oprettelse af en atomvåbenfri zone i Norden. Det er jo svært direkte at have noget imod en sådan formulering, men den virker unægtelig som et tilbagetog i forhold til den vedtagelse, som blev foretaget her den 10. november sidste år. Det synes jeg egentlig også at hr. Lasse Budtz skylder en forklaring på.

Når nu disse veksler er blevet trukket på evigheden og vi har fået bebudet, at der i en snarlig kommende forespørgselsdebat på socialdemokratisk foranledning skal vedtages et stort kompleks af synspunkter om Danmarks samlede kernevåbenpolitik, synes jeg, det ville være meget interessant og på nogen måde egentlig også udslagsgivende for debattens udfald her i dag, om vi kunne formå hr. Lasse Budtz til at løfte sløret for blot én detalje i dette fremtidige bygningsværk, som vi endnu ikke har set ud over, at jeg forstår, at det er en stor sammenhæng, at det er de ti fugle på taget, man nu går efter, mens man lader den fugl, som man faktisk har i hånden, flakse bort.

Jeg kunne godt tænke mig at vide, hr. Lasse Budtz, om man i denne store sammenhæng, som man har tænkt sig at bringe til afstemning i denne forespørgselsdebat, med 4 års forsinkelse vil have folketinget til at vedtage det, som medlemmer af det socialdemokratiske årsmøde i 1980 fik igennem? Vil det indgå i denne store konstruktion, at Danmark skal sige nej til atomvåben også i krise- og krigstid, eller vil det ikke? Findes der en eller anden skjult grund, som ikke kan åbenbares her i folketingssalen, til, at socialdemokratiet på dette punkt øjensynlig er fuldstændig ude af stand til at stemme for sin egen programsatte politik? Så ville det da være enklere og lettere for os alle sammen at få at vide, hvor hunden er begravet, hvad det er for en byld, vi er kommet til at stikke i, hvad der er galt, og så finde ud af, hvorledes problemet skal løses. Hvordan kan det være, at vi bliver mødt med panikagtige afværge-dagsordener, hver gang vi rejser dette punkt i socialdemokratiets eget program? Det synes

jeg det kunne være overordentlig interessant at få en forklaring på. Jeg tror, at de mange socialdemokratiske medlemmer, både dem, som deltog i årsmødet 1980 og fik vedtaget programmet, og de mange medlemmer, som har lyttet til både hr. Lasse Budtz' og tidligere statsminister Anker Jørgensens deklamationer siden da, vil være overordentlig interesserede i at få at vide, hvad der egentlig er galt med dette programpunkt, hvad der i hvert fald er så galt ved det, at det ikke egner sig til vedtagelse i folketinget.

Hvis hr. Lasse Budtz vil berolige mig med, at det drejer sig om, at vi får det vedtaget om 3 uger, blot ikke i dag, vil jeg være svært beroliget. Men jeg venter spændt på at høre, om det er sådan, det forholder sig, eller om det fra socialdemokratiets side nu er en taktik at anvende tanken om den atomvåbenfri zone i Norden som en art stor syltekrukke, hvortil man vil henvise alle rimelige sikkerhedspolitiske fremskridt i fremtiden, således at ethvert forslag om at gennemføre ting, som der burde være enighed om blandt et flertal af partierne i dette ting, vil blive henvist til den lykkelige dag, når den atomvåbenfri zone er blevet en realitet.

Lasse Budtz (S):

Det var jo på flere måder en grusom salve. Man mærker hensigten og bliver forstemt. Dette her drejer sig vist ikke så forfærdelig meget om atomvåbenfri zoner, som om SFs forhold til socialdemokratiet, og hvordan man kan lægge afstand i en meget vigtig sag, og den holdning forærer jeg med største fornøjelse hr. Pelle Voigt. For socialdemokratiet drejer denne sag sig nemlig ikke om, hvorvidt SF eller socialdemokratiet bliver placeret på en særlig måde, det drejer sig om sagen, naturligvis. Det dér småpolitiske, partipolitiske gnidr gider vi ikke deltage i, og det har vi heller ikke deltaget i, men desværre har hr. Pelle Voigt åbenbart genoptaget en teknik, han har brugt ved tidligere lejligheder, og som vi ærlig talt troede vi havde fået pillet ud af ham, men det har vi altså ikke, og det må vi så bøje os for.

Hvis nu hr. Pelle Voigt og andre SFere i deres iver for at distancere sig fra socialdemokratiet – hvilket er særdeles uklogt, hvis det drejer sig om sagens konsekvens – havde læst, hvad der stod i dagsordenen, og hørt,

[Lasse Budtz]

hvad jeg sagde i talen, som jo kan fås på tryk i hvert fald i socialdemokratiets sekretariat, senere ved henvendelse til embedsmænd rundt omkring – og jeg anbefaler, at man gør sig den ulejlighed – så ville man have husket, at jeg i min motiverede dagsorden sagde, at folketinget bekræfter sin positive holdning til oprettelsen af en atomvåbenfri zone i Norden.

Socialdemokratiet bekræfter altså ganske klart den politik, socialdemokratiet hele tiden har stået for, og det sagde jeg også i talen og gjorde meget omhyggeligt rede for. Det andet er ganske enkelt pjat, det er noget oratorisk partipolitisk pjat, som ikke har nogen steder hjemme.

Hvis man læser vores nye forslag i folketinget, som gerne skulle føre til en motiveret dagsorden af større omfang, vil man også forstå, hvad det er vi har planer om, og man vil oven i købet kunne forstå det, hvis man læser det, jeg sagde om netop dette emne i talen, nemlig at vi gerne vil se disse ting i sammenhæng og gerne vil udtale os om disse ting i sammenhæng.

Det er fortsat socialdemokratiets opfattelse, at vi under alle omstændigheder skal forsøge at undgå, at der placeres atomvåben i Danmark og på dansk jord – under alle omstændigheder. Så må det vist været sivet ind.

For at undgå dette mener vi, det er bedst at arbejde for etablering af en atomvåbenfri zone; også dette har jeg sagt under i hvert fald to tidligere debatter. Heri er der intet nyt, det er derfor, dagsordenen er formuleret således.

Når hr. Ole Bernt Henriksen spørger mig, hvordan alt dette skal opfattes, vil jeg sige: det skal opfattes nøjagtig, som det blev opfattet i de tidligere debatter. Der er ingen forskel på socialdemokratiets sikkerhedspolitik i dag og ved den sidste sikkerhedspolitiske debat, og det bliver der ikke ved den kommende. Det, vi vil arbejde for, er at forsøge at være med til at hindre atomvåben i Danmark, men også andre steder, hvis det kunne føre til det, bl.a. inspirere til en udvikling i Europa. Til fru Mette Madsen vil jeg sige, at en nordisk zone kan sætte noget i gang, kan fremkalde udviklinger, det er også et politisk redskab at lave kernevåbenfri zoner, det er en tillidskabende foranstaltning af meget stort omfang, det er et middel til international klimaforbedring, og under alle om-

stændigheder vil etableringen af kernevåbenfri zoner i Europa reducere antallet af kernevåben, og det er jo en af mulighederne for at formindske krigen på dette område.

Ved at lave en nordisk kernevåbenfri zone kunne man måske forhindre, at den første bølge af en kernevåbenkrig rammer Norden; det var dog nok værd at prøve, thi i mellemtiden efter den første bølge – hvis der overhovedet er noget at forhandle om efter en sådan bølge – vil der formentlig blive taget forhandlingsinitiativer. Det siger mange scenarier, som jeg er sikker på fru Mette Madsen også har studeret med største omhu.

Der er altså ingen tvivl hos socialdemokratiet, og jeg vil gerne i den forbindelse sige, at spørgsmålet om NPG ikke er noget særlig vigtigt spørgsmål for socialdemokratiet. Så længe vi har den nuværende ordening, er det nok det klogeste, at vi bliver siddende, men det er ingenlunde altafgørende for socialdemokratiet, for det er da helt logisk, som jeg også sagde i mit første indlæg, at laver vi en atomvåbenfri zone i Norden, har vi ikke længere NATOs atomstrategi for det nordiske område. Det turde være indlysende, og hvis vi ikke har det, skal vi selvfølgelig heller ikke sidde i NPG.

Må jeg til sidst blot sige, at jeg ærlig talt heller ikke forstår et ord af, hvad hr. Nør Christensen sagde – på det punkt har hr. Pelle Voigt i sin utrolige iver trods alt ret – for det er jo ikke det, forsvarsministeren sagde. Så lad os få det at vide, lad os få det opklaret.

Til fru Inger Stilling Pedersen blot én ting: jeg må minde om, at et fremtrædende medlem af kristeligt folkeparti deltager meget aktivt i arbejdet for undersøgelse af, hvordan vi laver en nordisk atomvåbenfri zone. Han er meget velkommen, og han er meget energisk.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg ved ikke rigtig, hvad hr. Lasse Budtz vil opnå med den dér lidt infantile fornærmethed, synes jeg egentlig, som han lægger for dagen, når han bliver stillet over for et relevant spørgsmål, nemlig hvordan socialdemokratiet forholder sig til dette, at folketinget, ikke bare socialdemokratiet, ikke bare hr. Lasse Budtz i sin ordførertale, men at folke-

[Gert Petersen]

tinget fastslår – og det kan gøres med et flertal, hvis socialdemokratiet vil det – at Danmark ikke under nogen omstændigheder vil have atomvåben på dansk jord. Det er da et relevant spørgsmål. Er det noget at blive fornærmet over, at hr. Lasse Budtz bliver spurgt om, hvordan socialdemokratiet forholder sig til det – altså ikke til, hvad hr. Lasse Budtz siger i sin tale, men om socialdemokratiet vil være med til at fastslå det igennem en folketingsvedtagelse? Det er et helt naturligt spørgsmål, og jeg vil gøre opmærksom på, at den kritik, der er kommet af den socialdemokratiske dagsorden, ikke bare er kommet fra SF, men også fra det radikale venstre, både fra hr. Stinus og hr. Bilgrav-Nielsen. Er det også noget gnidr? Det hørte jeg ikke rigtig noget om, men kritikken er altså kommet fra flere sider.

Dernæst vil jeg gerne sige følgende til hr. Lasse Budtz: I det dagsordensforslag, der er fremsat af hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtsen, svarer sætning nr. 2 helt nøjagtigt til den dagsorden, som socialdemokratiet selv foreslog i november sidste år og fik vedtaget. Der er kun én forskel, det er sætning nr. 1: »Folketinget vil arbejde for, at der ikke kommer atomvåben på dansk jord«. Hvad har socialdemokratiet mod den sætning? Det er den eneste tilføjelse til det, som socialdemokratiet selv foreslog og fik vedtaget i november sidste år. Da det, der svarer til den første sætning, ofte er blevet sagt fra socialdemokratisk side, gik vi ud fra som givet, at socialdemokratiet naturligvis ville stemme for denne dagsorden, men så stiller man i stedet sit eget dagsordensforslag. Det er det, vi ikke forstår. Undskyld, at vi spørger: hvad er grunden?

Ole Bernt Henriksen (KF):

Man får et ganske glimrende indtryk af, hvorfor denne forespørgsel arrangeres. Det er ikke for at diskutere disse emner, men det er åbenbart for at genere socialdemokratiet, og i denne strid skal jeg ikke blande mig.

Jeg vil bare gøre opmærksom på, at det er en lidt ejendommelig ting at bruge et parlaments tid på: jeg kunne forestille mig mange andre anvendelser af et parlaments tid. Men nu har vi jo forskellige måder at drive politik på; de gamle partier har én måde at drive politik på, mit eget parti en speciel måde at

drive politik på – det er en smags sag, og det skal jeg ikke komme dybere ind på.

Hr. Gert Petersen røber sin i forhold til den øvrige venstrefløj overlegne begavelse ved i stedet for evindeligt at kværne om fred – der jo er et ord uden betydning, hvad hr. Gert Petersen ved – taler om afspænding og nedrustning og bruger de rigtige ord om det. På denne baggrund kan jeg godt være lidt irriteret over, at det er nødvendigt at beskyldte det, hr. Gert Petersen kalder højrefløjen, for letfærdighed i spørgsmålet om krig og fred, fordi vi er uenige.

Jeg tror, vi skal vænne os til, at folk på hr. Gert Petersens niveau vel knap slipper fra at gøre det. Jeg kan forstå, hvis andre medlemmer af fredsbevægelse o. lign., som ikke har hr. Gert Petersens niveau, formuleringsevne og format, gør det, men hr. Gert Petersen ved, at vores interesse for frihed og fred er lige så stor som hr. Gert Petersens, og hr. Gert Petersen vil lægge mærke til, at jeg her udtrykkelig undlader at beskyldte hr. Gert Petersen for letfærdighed, fordi jeg ved, at hr. Gert Petersen ikke er letfærdig.

I øvrigt synes jeg ikke, debatten giver mig anledning til så mange andre bemærkninger end den, at jeg på de fire regeringspartiers vegne skal meddele, at vore synspunkter er velkendte, og vi kender nu hr. Lasse Budtz' synspunkter. Der foreligger således – og det bekræftede hr. Lasse Budtz jo også – ikke nogen ny situation, som foranlediger os til at stemme imod det dagsordensforslag, socialdemokratiet har fremsat.

Jeg skal derfor på de fire partiers vegne tilkendegive, at vi undlader at stemme, og det er indlysende, at vi ville have stemt mod det andet dagsordensforslag, hvis det var kommet til afstemning.

(Kort bemærkning.)

Margrete Auken (SF):

Det er den sidste oplysning, der overrasker mig. Under valgkampen erklærede statsministeren, så vidt jeg husker, at det, efter at folketetinget havde vedtaget dagsordenen i november 1983, naturligvis var regeringens politik. Det havde man taget til sig, men nu kan man altså ikke stemme for det, som man under valgkampen erklærede var regeringens politik. Det er en højst mærkværdig parla-

[Margrete Auken]

mentarisk situation, regeringen bringer os i på denne måde.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Hvis fru Margrete Auken tror, at den slags bemærkninger og den slags dagsordensforslag påvirker ansvarsbevidste personer som i denne sammenhæng hr. Lasse Budtz og i øvrigt medlemmerne af regeringspartierne, tror jeg, fru Margrete Auken igen undervurderer intelligensniveauet og endog formatet herinde.

Stinus (RV):

Jeg må efter hr. Lasse Budtz' sidste indlæg konstatere, at der er afgørende forskel på socialdemokratiets og det radikale venstres holdning til atomvåben på dansk jord.

Det radikale venstre ønsker ikke atomvåben på dansk jord i fredstid, krisetid og krigstid. Vi ønsker, at denne holdning forstås helt klart af NATO af hensyn til NATOs egen planlægning. Det vil socialdemokratiet, som det fremgår af den socialdemokratiske dagsorden i dag, helt tydeligt ikke være med til, og det beklager vi. Det er derfor, vi foretrækker SFs dagsordensforslag.

Jeg noterede mig, at hr. Lasse Budtz sagde, at det ikke er afgørende for socialdemokratiet, om Danmark er med i NATOs nukleare planlægningsgruppe, og det er vi da glade for, men jeg må også konstatere, at socialdemokratiet ikke er parat til at tage konsekvensen af denne holdning. Jeg vil gerne spørge hr. Lasse Budtz, om han ikke mener, at vi gennem dette medlemskab påtager os et medansvar for NATOs atomstrategi.

Jeg vil i øvrigt til sidst glæde socialdemokratiet med, at det radikale venstre ikke vil undlade at stemme for den socialdemokratiske dagsorden, men jeg vil altså endnu en gang understrege, at der faktisk intet nyt er – det er et spørgsmål, om der overhovedet er noget i den socialdemokratiske dagsorden – og at vi langt foretrækker det af SF fremsatte dagsordensforslag.

Thoft (SF):

Der er en række ting, vi ikke har fået svar på. Vi har ikke fra forsvarsministeren fået svar på, hvad det er for nogle komplikationer, der er med hensyn til NATO, så vi ikke

kan vedtage et forbud mod atomvåben i Danmark i krig, i krise og i fredstid. Er det, fordi man i planlægningen i årevis er gået ud fra, at den mulighed, at regeringen skulle sige nej, ikke foreligger? Er det, fordi man aldrig nogen sinde har holdt én eneste øvelse, hvor man er gået ud fra den mulighed? Er det, fordi forsvaret i bogstaveligste forstand står med bukserne nede om hælene, hvis det er sådan, at vi siger nej, fordi det ikke er planlægningen? Er det det, der er galt? Så lad os få svaret.

Det er blevet spurgt, om vi har indflydelse på NATOs atomstrategi via den danske deltagelse i atomplanlægningsgruppen. Det har vi heller ikke fået svar på. Men vi ved, at de danske officerer i NATOs atomplanlægningsgruppe, når vi en sjælden gang via udenlandske tidsskrifter får referaterne fra, hvad der er sket i gruppen, har støttet planerne. F.eks. har vi oplysninger om, at danske officerer i atomplanlægningsgruppen så tidligt som i 1976 støttede forslaget om at anskaffe neutronvåben. Hvis det er den danske rolle i atomplanlægningsgruppen, så er det på tide, at vi træder ud deraf.

Hr. Nør Christensen er også blevet spurgt en række gange heroppefra. Jeg vil gerne gøre det, jeg tror, det nu bliver sjette gang, vi spørger hr. Nør Christensen, og jeg synes, det var rimeligt, om vi fik et svar på de spørgsmål, der er stillet. Hr. Nør Christensen beskæftigede sig også indgående med, at den atomvåbenfri zone skulle omfatte ikke bare Kolahalvøen, men også sovjetiske u-både i svensk skærgård, hvis det er andet end knopsvaner. Jeg synes, det er underligt, at hr. Nør Christensen åbenbart glemmer hver gang – jeg synes, det er vigtigt, at man husker at tage omgivelserne med – de britiske, franske og amerikanske u-både i Nordsøen, og at han glemmer atomvåbenlagrene i Slesvig-Holsten. Jeg synes, det ville give den holdning, som hr. Nør Christensen giver udtryk for, mere troværdighed, hvis han ikke bare husker hele tiden at være blind på det højre øje og kun at kunne se på det venstre.

Hr. Arentoft har jo med tilfredshed konstateret heroppefra, at socialdemokraterne er på vej tilbage i folden. Der er et forsvarsforlig undervejs, og et og andet tyder på, at socialdemokraterne er på vej tilbage i folden. Jeg synes, at hr. Lasse Budtz burde svare på, om det er korrekt. Jeg har ellers haft den

[Thoft]

opfattelse, at socialdemokratiet reelt set var blevet bange for den udvikling, der foregår; at den udvikling i våbenstrategi, i våbenudvikling og på atomvåbenområdet havde gjort socialdemokratiet nervøst, så man forsøger at slå bremserne i. Men så oplever vi i dag, at socialdemokratiet ikke kan gå ind for det, som har været socialdemokratiets arbejdsprogram i fire år. Om fjorten dage, tror jeg det er, har fagbevægelsen og fredsbevægelsen en stor konference ude på B&W. Jeg glæder mig til at møde hr. Lasse Budtz derude, og jeg glæder mig til at høre den samklang, der er mellem socialdemokratiet og fagbevægelsen i denne sag.

Jeg synes, socialdemokratiets vaklekurs på mange måder ligner deklARATIONER uden indhold. Vi skal aldrig have atomvåben i Danmark. Vi må under alle omstændigheder forsøge at undgå atomvåben i dette land, sagde hr. Lasse Budtz. Det er jo en rigtig og fornuftig holdning, men når vi så også gerne vil have det skrevet ned, når vi så også gerne vil sige det så højt, at det kan høres uden for dette hus, farer socialdemokratiet over i musehullet og gemmer sig: nej, det går ikke, det er for meget.

Hvis I mener noget med disse ting, som I siger, bør vi også kunne sige dem fra dette ting. Jeg synes, det på sin vis ligner den debat, som folketinget havde i slutningen af 1982 om infrastrukturprogrammet, hvor socialdemokratiet tordnede imod bevilling af yderligere penge til NATOs infrastrukturprogram; men som vi ved fra svar i forsvarsudvalget, betaler man stadig væk til infrastrukturprogrammet, og man har ikke skåret infrastrukturprogrammet ned. Man laver nogle fine deklARATIONER, men disse er reelt uden indhold, og så snart de bliver med indhold, kyses socialdemokratiet over i et hjørne.

Fru Inger Stilling Pedersen har bekymret sig meget over, at forespørgerne og venstrefløjen belemrer folketinget med store spørgsmål og debatter. Når vi ikke kan få svarene i udvalget, når vi ikke kan få svarene her, må vi jo blive ved og blive ved og blive ved én gang til. Det er for dårligt, at folketingets medlemmer er bedre orienteret, når de læser dagens avis, end når de lytter til debatterne i folketinget eller læser udvalgsrapporterne.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg bliver jo nødt til at gentage, at man mærker hensigten og bliver forstemt; det er fortsat ikke sagen, det drejer sig om for SFs mange repræsentanter her på talerstolen, det er et partipolitisk slagsmål, de forsøger at fremkalde. Det lykkes selvfølgelig til en vis grænse, men når jeg går op og siger noget her, er det i og for sig ikke for at besvare hr. Thofts spørgsmål, men fordi der er blevet sagt noget fra denne talerstol, som kan misforstås, hvis det gentages for ofte.

Hvis man mener, at socialdemokratiet er ved at komme tilbage i en fold – det står mig ikke helt klart, hvad det er for en – og at vi er ved at opgive tanken om en kernevåbenfri zone i Norden, er dette ikke rigtigt. Vi agter at fortsætte arbejdet for at skabe en kernevåbenfri zone i Norden. Nu må selv hr. Thoft have fundet ud af det efterhånden.

Jeg kan meddele hr. Thoft, hvis erfaring jo ikke er stor, at det er sivet ind i de udenlandske regeringer, vi samarbejder med og ikke samarbejder med; de er alle uhyre opmærksomme på det og deltage meget gerne i drøftelser af dette problem. Der er intet skjult om socialdemokratiets holdning. Alle ved det, men hr. Thoft, hr. Pelle Voigt og åbenbart også til min overraskelse hr. Gert Petersen forsøger at dreje vores udtalelser på en måde, som intet har med virkeligheden at gøre.

Jeg henviser til, at vi har bebudet denne forespørgselsdebat, og dér vil vi igen vende tilbage til spørgsmålet om kernevåbenfri zoner, som jeg tidligere har sagt, som et led i en større dagsorden, hvor vi forbinder disse spørgsmål med andre kernevåbenproblemer. Jeg erkender, at jeg gentager mig selv, men dette er åbenbart nødvendigt, fordi man vil udnytte denne sag rent partipolitisk. Jeg synes, den er alt for alvorlig til at blive brugt på den måde.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Hr. Lasse Budtz har ret i, at sagen er alt for alvorlig til at blive brugt partipolitisk, men det bliver den heller ikke. Det, vi ønsker, er at få en afklaring fra socialdemokratiet på et ganske bestemt punkt. Jeg har ikke sat spørgsmålstegn ved socialdemokratiets interesse i at arbejde for en atomvåbenfri zone i Norden; det er ikke det, det drejer sig

[Gert Petersen]

om. Problemet fik hr. Bilgrav-Nielsen, ikke SF, til at spørge, hvorfor socialdemokratiet ikke brugte den samme formulering, som man havde brugt sidst i spørgsmålet om atomvåbenfri zone, i stedet for at man nu blot taler om, at man stiller sig positivt osv.; man kunne have brugt den samme formulering. Men o.k., det er ikke det afgørende for mig, jeg tager gerne til efterretning, at der menes det samme som sidst.

Det, jeg spørger om, er, hvorfor socialdemokratiet ikke kan tilslutte sig den første sætning i SFs dagsorden: »Folketinget vil arbejde for, at der ikke kommer atomvåben på dansk jord«. Det er den sætning, det drejer sig om. Det er en sætning, som er skrevet af efter den socialdemokratiske årsmødeudtalelse fra 1980. Vi gik ud fra som givet, at socialdemokratiet kunne stemme for den, og jeg håber, at det kommer. Det sker altså åbenbart ikke denne gang, men så er jeg sikker på, det vil ske i løbet af relativ kort tid, men jeg synes, at man burde have gjort det allerede nu, sådan at det var fastslået, at det er det danske folket, der har det hovedsynspunkt: uanset om der kommer atomvåbenfri zone i Norden eller ej, vil vi arbejde for, at der i hvert fald ikke kommer atomvåben på dansk jord, samtidig med at vi selvfølgelig også arbejder for en atomvåbenfri zone i Norden.

(Kort bemærkning).

Stinus (RV):

Jeg kan nu forstå på hr. Lasse Budtz, at socialdemokratiet, kun hvis det lykkes at etablere en atomvåbenfri zone i Norden, er parat til at sige nej til atomvåben på dansk jord i en krisesituation eller en krigssituation. Hvis jeg tager fejl i denne vurdering, vil jeg da være glad, hvis hr. Lasse Budtz vil oplyse mig derom. Jeg håber naturligvis, at jeg tager fejl, men sådan som jeg forstod hr. Lasse Budtz heroppe, var det ganske klart.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Socialdemokratiet agter at prøve at benytte oprettelsen af en atomvåbenfri zone i Norden til definitivt at hindre, at der kommer atomvåben i Danmark, bl.a. ved hjælp af garantier fra de to supermagter. Mislykkes

det, må vi naturligvis tage stilling til den udvikling, der da kommer, men jeg er ikke i tvivl om, at vi naturligvis ender med en deklaration om, at vi på et eller andet tidspunkt bliver nødt til at erklære, at vi ikke vil have atomvåben i Danmark heller. Den samme udvikling er som bekendt i gang i hele Norden, men jeg har en fornemmelse af, at det ved hr. Stinus også.

Nør Christensen (CD):

Der var engang to gode venner, som mødtes, og så siger den ene til den anden: Besvarer du altid et spørgsmål med et stille et nyt? Og så svarer den anden: Gør jeg det? Det er nøjagtig det, hr. Thoft gør. Jeg stillede det spørgsmål, som hr. Thoft endnu ikke har svaret på, nemlig: hvad omfatter den atomvåbenfri zone?

Så skal jeg gå tilbage til de indledende bemærkninger fra min ordførertale ved at sige: omfatter den atomvåbenfri zone eksempelvis Kolahalvøen? Omfatter den de sovjetiske atombevæbnede u-både, der færdes på og omkring de svenske skær, eller som sejler igennem danske farvande? Omfatter zonen de raketter i Sovjet, som er rettet mod Norden? Vi får sjældent et svar. Jeg rettede det spørgsmål i håb om, at forsøget i dag ville lykkes, men det lykkedes desværre ikke.

Så har hr. Pelle Voigt og andre ønsket, at jeg skulle deltage i rækken af korte bemærkninger. Nu ved jeg, at der findes en anden omgang, og så har jeg altså tilladt mig at benytte denne anden omgang til at svare, selv om flere har været inde på det. Man har plukket en enkelt sætning ud af det, som jeg sagde i min indledende ordførertale, som jeg i øvrigt til orientering holdt på CDs vegne og ikke som formand for forsvarsudvalget.

Det, jeg gav udtryk for, var, at man må vurdere de enkelte sager fra gang til gang, og der er således – det er til hr. Pelle Voigt især – ikke tale om nogen form for en juridisk forpligtelse i den forstand. Så håber jeg, at hr. Pelle Voigt har forstået det. Jeg finder det i øvrigt ganske urimeligt, at man kan, skal vi sige ophidse debatten over en enkelt formulering. Jeg finder ikke, at det på nogen måde tjener debatten.

Jeg vil også gerne advare imod, at man på forhånd giver afkald på våben, som man ved vore modstandere har. Jeg står ikke alene

[Nør Christensen]

med dette synspunkt. Det er der vist andre der har udtalt tidligere, og jeg kan i den forbindelse henvise til ingen ringere end den forhenværende vesttyske kansler, hr. Helmut Schmidt, som er fremkommet med lignende udtalelser.

Må jeg herudover tilføje, at der gøres et alt for stort nummer ud af at forsøge at skabe en uenighed imellem regeringspartierne, hvad der jo er tilfældet blandt partierne på venstrefløjen. Det tør jeg nok sige efter de bemærkninger, som fru Margrete Auken og VS gjorde. VS sagde, at debatten egentlig havde til formål at vælge side, men det blev altså på det nærmeste benægtet af fru Margrete Auken.

Man forsvarer og elsker åbenbart fredsbewægelser, som om der findes nogen bevægelser, der har patent på fred. Vi kender alle sammen de forskellige organisationer, »Tandlæger for fred« og alt det dér. Vi har jo også en bevægelse, der hedder »Fred for kvinder« (*Munterhed*), ja, jeg vil sige, fred for kvinder kunne man i og for sig godt ønske sig ind imellem (*Munterhed*), så måske var jeg lidt forud for, hvad jeg egentlig ville have sagt. Som om kvinder særlig har patent på at have fredsløsninger. Jeg beder om, at de kvinder, som mener særlig at have patent på fredsløsninger, træder frem, for vi er i hvert fald i stand til at fremkomme med eksempler på det stik modsatte, og jeg ser tydeligt, at fru Margrete Auken som sædvanlig morer sig højlydt i folketingssalen og prøver at hyle andre ud af den. Det lykkes ikke, fru Margrete Auken!

Hvis man kender sin historie inden for de seneste 10–15 år, kan man som såkaldt fredelige kvinder nævne Margaret Thatcher, Golda Meir og Indira Ghandi, men er de særlig fredelige? Nej, det er de ikke, og derfor tager man fejl.

SFs partiformand, hr. Gert Petersen, tager også fejl, når han taler om, at udgifterne til forsvaret er forøget 6–7 gange siden krigen, som om man havde fået en sikkerhed, der var 6–7 gange større siden krigen. Det tror jeg i og for sig at man har, ene og alene af den grund, at vi har fået NATO i den mellemtiliggende tid, og så har vi altså også fået EF. Begge dele er med til at sikre både vores frihed og vores fred.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Det er åbenbart nødvendigt at deltage med en lille smule oplysningsvirksomhed ind imellem i denne debat, og jeg vil gerne sige, at det undrer mig måske lidt, sagt i al fredsommelighed her i ufreden, at formanden for forsvarsudvalget ikke kender de forslag om atomvåbenfri zoner, som er udarbejdet med største seriøsitet. Der står nemlig i alle ansvarlige forslag, at zonen skal omfatte Østersøen, at der skal være udtynding i de tilgrænsende områder, og at der meget vel skal forhandles om en udtynding også på Kola-halvøen, som er det område i verden, der har den største koncentration af atomvåben overhovedet. Her tænker man sig, at de våben, som f.eks. er rettet mod Norden, skal fjernes, men man kan ikke blande sig i de langtrækkende, strategiske våben.

Det kunne man alt sammen læse, og man kan for resten også læse det i et af de beslutningsforslag, som for øjeblikket er fremsat her i folketinget. Det ville da egentlig være gavnligt at sætte sig ind i den slags ting, når man ønsker at deltage i en debat om disse dybt alvorlige problemer.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal vare mig stærkt for fristelsen til at bore i en række af de ting, hr. Nør Christensen var inde på heroppefra for et øjeblik siden, selv om fristelsen er kolossal, og blot spørge hr. Nør Christensen om en enkelt ting.

Hr. Nør Christensen siger, at der ikke er tale om nogen juridisk forpligtelse til at modtage atomvåben; alligevel nævnte hr. Nør Christensen i sit indlæg ordet »forpligtelse« adskillige gange og »pligt« til at lade forstærkningstropper tage de våben med, som de måtte foretrække at tage med osv.

Jeg vil godt spørge: hvis der ikke er tale om en juridisk forpligtelse, hvad er det så for en forpligtelse, der er tale om? Hvilken type forpligtelse er det, hr. Nør Christensen har stået og talt om her fra folketingets talerstol? Jeg forstår det stadig ikke, og jeg synes, det kunne være vældig interessant at få det afklaret, ikke mindst fordi hr. Nør Christensen jo vitterlig er formand for folketingets forsvarsudvalg.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne sige, at hr. Nør Christensen har fuldstændig ret i sin karakteristik af den måde, hvorpå jeg i mit første indlæg beskrev valgmulighederne i det spørgsmål, som vi drøfter her. Der er kun to muligheder, og der er i denne sag efter min opfattelse ikke plads til noget mellemstandpunkt. Enten deler man hr. Nør Christensens og de borgerlige partiers opfattelse af, at det er nødvendigt at tilpasse sig de amerikanske krigsforberedelser, eller også vælger man vores udgangspunkt og bekæmper oprustningen og kæmper for det modsatte, for en politik, der kan sikre fredens bevarelse.

Jeg vil også godt bore lidt i det, hr. Nør Christensen sagde om den politiske forpligtelse, som der tilsyneladende nu i CDs fremstilling er tale om, for det rejser jo et meget farligt spørgsmål, synes jeg nok. Det kan være, hr. Nør Christensen var lidt for langt fremme i sit første indlæg, og nu er han lidt på tilbagetog, men så meget desto farligere er det jo, hvis det, som hr. Nør Christensen nu har bemærket, er det, som regeringspartierne og regeringen og CD og hr. Nør Christensen går ind for, nemlig at der eksisterer en politisk forpligtelse, en forpligtelse, som man mener ud fra sit politiske grundlag at måtte have i en sådan krisesituation.

Vi bliver så nødt til at bore videre i denne sag og også rette det spørgsmål til forsvarsministeren, om det er dér, hunden ligger begravet, om det var det, der var grundlaget for hr. Nør Christensens bemærkninger.

Arentoft (FP):

Med hensyn til de to dagsordener vil vi i fremskridtspartiet sige nej til det af hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtsen fremsatte dagsordensforslag, hvis det overhovedet kommer til afstemning, og vores motivering er selvfølgelig først og fremmest den første sætning, idet vi mener, at det vil være forkert allerede på nuværende tidspunkt at låse sig fast.

Med hensyn til den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden vil vi også stemme nej til den, for den siger ingenting, og jeg mener også, hr. Lasse Budtz helt klart har meddelt heroppefra, at det nærmest har været for sjov, man fremsætter den, fordi man har no-

get andet i posen til den nye debat, vi skal have på næste torsdag.

Så sagde forsvarsministeren, at det, han havde læst i Lærebog for Hærens Menige, da han var værnepligtig, ikke havde gjort noget særligt indtryk på ham. Hvis jeg prøver at regne baglæns, må det have været omkring skiftet mellem 1960'erne og 1970'erne, at forsvarsministeren var værnepligtig, og dengang var det slet, slet ikke så aktuelt, som det er i dag.

Faktisk gik mit spørgsmål på – ved at jeg citerede noget af det, der stod i det gamle kapitel 4, som altså blev taget ud, men som i virkeligheden er højaktuelt i dag – om ikke det var en idé at genindføre noget af dette, ikke alene i Lærebog for Hærens Menige, men også i Lærebog for Orlogsgaster, for flyvevåbnet osv. Det var egentlig det, spørgsmålet gik på, om ministeren synes, det var en dårlig eller måske en god idé.

Albrechtsen (VS):

Forsvarsministeren havde i sit svarindlæg nogle enkelte bemærkninger om spørgsmålet om en ny strategi eller den strategiændring, som der har været tale om, og som bygger på den Airland Battle-doktrin, som har været omtalt i pressen i så høj grad. Jeg skal ikke tage den debat meget op i dag, den kommer vi jo tilbage til i næste uge, hvor vi så forhåbentlig kan få sat nogle af de ting på plads. Men jeg skal blot konstatere, at forsvarsministeren efter min opfattelse fortsat misinformerer om disse ting. Efter min klare opfattelse er det således, at den nye aggressive doktrin ikke alene er udviklet, men også for i hvert fald de amerikanske styrkers vedkommende og derigennem også indirekte for de øvrige NATO-styrkers vedkommende i praksis er sat i kraft. Men lad os vende tilbage til dette spørgsmål i næste uge.

Jeg vil slutte af med at komme med et par kommentarer til hr. Lasse Budtz' udtalelser. Jeg forstår ikke, at hr. Lasse Budtz kan have den opfattelse, at det kan være partitaktiske hensyn ellign., der fra f.eks. SFs side skulle gøre sig gældende i denne sag. Det, der gør sig gældende, er interessen i at få fastslået som den danske stats officielle politik, den, som der forhåbentlig også fremover vil være enighed om mellem bl.a. socialdemokratiet, det radikale venstre, SF og VS, nemlig at der

[Albrechtsen]

ikke skal atomvåben på dansk jord. Det er dette, vi med vores dagsordensforslag ønsker at få understreget, det er dette, som hr. Lasse Budtz – sådan forstår jeg det – bliver ved med gang på gang at understrege at han faktisk er enig i, men alligevel vil hr. Lasse Budtz ikke i dag være med til at få dette stadfæstet på papiret som den danske stats politik.

Det er ganske mærkeligt, at hr. Lasse Budtz så begynder at beskyldte os andre for at tage partitaktiske hensyn i denne sag. Hvis der er tale om noget partimæssigt problem i denne sag, må det vist nærmere være det problem, der består i, at socialdemokratiet, måske med henblik på de kommende forsvarsforligshandlinger med de borgerlige partier, står i den situation, hvor man let kan komme til at sætte sig mellem to stole eller forsøge på at sætte sig mellem to stole og i øjeblikket står i et vadede mellem de to hovedsynspunkter i denne debat, som jeg tidligere har været inde på der grundlæggende er at vælge imellem.

Jeg håber og tror, at den bevægelse i socialdemokratiet, der har været i retning af i højere og højere grad at tilslutte sig det synspunkt, som er vendt mod militarismen og mod oprustningen, bliver det synspunkt, der sejrer, men jeg synes, det er dybt beklageligt, at vi ikke kunne komme det skridt videre i dag, som der var lagt op til fra SFs og VS' side.

Jeg skal slutte med at sige, at det indhold, der ligger i den socialdemokratiske dagsorden, kan vi naturligvis ikke, sådan som det er formuleret, gå imod, det er ganske klart. Men det er skuffende, at vi ikke i dag kunne nå videre.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal blot konstatere, at det altså i dag ikke er lykkedes at få socialdemokratiet til at støtte, at folketetinget skal arbejde for, at der ikke kommer atomvåben på dansk jord – den eneste forskel mellem de to dagsordener. På den anden side giver debatten håb om, at en sådan vedtagelse kan komme igennem senere.

Uanset om årsagerne til, at det ikke kan lade sig gøre at få vedtaget det dagsordensforslag, jeg og hr. Albrechtsen har fremsat

for SF og VS, er partitaktiske hensyn, som hr. Lasse Budtz har været inde på, eller det er nogle helt andre ting, må vi jo sige, at når hr. Lasse Budtz har understreget, at den dagsorden, som socialdemokratiet har fremsat, skal forstås på den måde, at man fortsat fra folketingets side opfordrer regeringen til aktivt at arbejde for en atomvåbenfri zone i Norden, så foretrækker vi naturligvis fremfor ikke at få vedtaget noget at støtte den dagsorden, hr. Lasse Budtz har fremsat.

Vi gør det ikke med nogen stor begejstring, fordi det, som jeg allerede har været inde på i tidligere indlæg, jo forholder sig sådan, at regeringen ikke har udfoldet nogen aktivitet, siden den sidste dagsorden blev vedtaget i november, og måske havde det været mere på sin plads at konstatere det her i dag og pålægge regeringen at foretage sig noget yderligere; men også det kan vi vel forhåbentlig komme tilbage til i fællesskab.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Oratorisk, partipolitisk pjat var hr. Lasse Budtz' bemærkning om den del af dagsordenen, som lyder, at folketetinget vil arbejde for, at der ikke kommer atomvåben på dansk jord. Dette oratoriske, partipolitiske pjat var ganske vist direkte citeret fra socialdemokraternes arbejdsprogram. Det var også i overensstemmelse med det, hr. Lasse Budtz sagde i sin ordførertale, men dette oratoriske, partipolitiske pjat kan socialdemokratiet altså ikke stemme for, til trods for at det står i arbejdsprogrammet, og til trods for at det også var indeholdt i hr. Lasse Budtz' tale.

Til sidst vil jeg konstatere, at selv om forsvarsministeren i sin tale redegjorde for alle de vanskeligheder, der er med NATO, hvis vi siger klart nej til atomvåben i Danmark, ikke bare i krig, men også i krise- og fredstid, har vi ikke fået præciseret, hvad det er for komplikationer, og vil disse komplikationer ikke betyde, at vi i givet fald også får problemer, hvis vi nu skulle gå hen og sige nej til atomvåben i en krigssituation? Jeg synes, forsvarsministeren skylder os et klart svar på, hvad det er for komplikationer. Og er der sådanne komplikationer, vil de så ikke være ganske identiske i en situation, hvor regering eller folketeting måtte gå hen og sige nej til atomvåben?

Forsvarsministeren (Engell):

Nu har hr. Thoft flere gange brugt ordet komplikationer. Det er muligt, der bliver komplikationer, det er jo en af de ting, som man ikke kan forudsige. Komplikationer kan i den sammenhæng være konsekvenser, og det, jeg har peget på, er, at i det øjeblik der træffes en beslutning ensidigt eller på anden vis, vil det ikke kunne undgå at få konsekvenser i forhold til vores deltagelse i samarbejdet. Det var det, jeg understregede i mit første indlæg, men hr. Thoft stiller som sædvanlig det samme spørgsmål, selv om det er blevet klart forklaret allerede i den indledende tekst.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Det betyder altså, at jeg har ret i det, der også var min holdning i den første runde, nemlig at forsvaret står totalt uforberedt i den situation, at folketing eller regering rent faktisk skulle finde på at sige nej.

Forsvarsministeren (Engell):

Jeg vil gerne gøre hr. Thoft opmærksom på, at Danmark er fuldgældigt medlem af NATO, og det vil sige, at det danske forsvar ud over det internationale samarbejde naturligvis ikke begynder at indstille sig på en situation eller foretage dispositioner på grund af hr. Thofts taler her i folketinget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 69 stemmer mod 6 (FP); 56 (KF, V, CD og KrF) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Pelle Voigt (SF) og Albrechtsen (VS) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

9) Forespørgsel nr. F 4:**Forespørgsel til udenrigsministeren:**

»Hvad kan ministeren oplyse om den seneste udvikling i Tyrkiet og Danmarks arbejde med Tyrkietspørgsmålet i Europarådet?«

Af Pelle Voigt (SF) og Albrechtsen (VS).

(Forespørgslen anmeldt 15/2 84. Fremme af forespørgslen vedtaget 21/2 84).

Begrundelse**Pelle Voigt (SF):**

Jeg skal i al korthed meddele, at der er to grunde til, at vi har ønsket at stille denne forespørgsel til udenrigsministeren.

Den første grund er den, at vi gerne vil have udenrigsministeren til at redegøre over for folketinget for, hvordan det går med Danmarks officielle arbejde i forbindelse med det tyrkiske spørgsmål og i denne forbindelse naturligvis især med den sag mod Tyrkiet, som en række lande, deriblandt Danmark, har indgivet mod Tyrkiet ved menneskerettighedsdomstolen.

Den anden anledning til forespørgselsdebatten er det sammenbrud i Europarådets parlamentariske forsamling, som skete den 3. februar i år med det resultat, at der nu i Europarådets parlamentariske forsamling rent faktisk befinder sig tyrkiske såkaldte parlamentarikere. Det er vores hensigt med forespørgselsdebatten her at få diskuteret denne situation her i folketinget og få klarlagt, hvad folketingets holdning til den nuværende situation – også i Europarådets parlamentariske forsamling – er.

Besvarelse**Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):**

Sidst der var forespørgselsdebat om Tyrkiet, var den 3. november 1982, og ved den lejlighed sagde statsministeren bl.a. (Folketingstidende 1982-83, forhandlingerne sp. 1325):

»Det er med den dybeste beklagelse, regeringen må konstatere, at menneskerettigheds-situationen i et af Europarådets medlemslande fortsat er præget af alvorlige krænkelse af de grundlæggende menneskerettigheder, hvis sikring og hvis overholdelse udgør en hjørnesten i samarbejdet mellem de vesteuropæiske demokratier inden for rådets rammer. Vilkårene for fagligt såvel som for politisk